

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA PODNIKOHOSPODÁŘSKÁ

Právní a ekonomické aspekty neoprávněného podnikání
Legal and Economic Aspects of Unauthorized Business

Student: Daniel Novák

Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Bohuslav Halfar

Ostrava 2014

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra podnikohospodářská

Zadání bakalářské práce

Student: **Daniel Novák**

Studijní program: B6208 Ekonomika a management

Studijní obor: 6208R020 Ekonomika podniku

Specializace: 00 Ekonomika podniku

Téma: **Právní a ekonomické aspekty neoprávněného podnikání**
Legal and Economic Aspects of Unauthorized Business

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
2. Vývoj podnikání v ČR od roku 1918 do současnosti
3. Živnostenské podnikání a jeho ekonomické aspekty
4. Neoprávněné podnikání, jeho příčiny a důsledky
5. Návrhy řešení problematiky neoprávněného podnikání
6. Závěr

Seznam použité literatury

Seznam zkratk

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Seznam příloh

Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

HORZINKOVÁ, Eva. *Živnostenský zákon v praxi 2010/2011*. 8. vyd. Olomouc: 2010. 343 s. ISBN 978-80-7263-615-0.

PETŘÍČEK, Václav. *Vývoj podnikatelského prostředí v ČR*. Praha: Corona, 2006. 136 s. ISBN 80-903363-6-1.

ŠÁMAL, Petr a kol. *Trestní zákoník II §140 až §421*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5.

Formální náležitosti a rozsah bakalářské práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí bakalářské práce: **JUDr. Bohuslav Halfar**

Datum zadání: 22.11.2013

Datum odevzdání: 09.05.2014

Ing. Josef Kašík, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

„Prohlašuji, že jsem celou práci, včetně všech příloh, vypracoval samostatně.“

V Ostravě dne 9.5.2014...

Novák.....

Daniel Novák

Poděkování

Především bych rád poděkoval vedoucímu mé bakalářské práce, panu JUDr. Bohuslavu Halfarovy, za odborné vedení, trpělivost a ochotu, který mi v průběhu zpracování bakalářské práce věnoval. Dále tímto také děkuji panu Ing. Vratislavu Havelkovi, vedoucímu odboru obecního živnostenského úřadu v Opavě, za vstřícnost při konzultacích a poskytnuté údaje.

Obsah

1. Úvod	6
2. Vývoj podnikání v ČR od roku 1918 do současnosti	8
2.1. Léta 1918-1938.....	8
2.2. Poválečné období a období nástupu komunistů k moci (1948-1949).....	8
2.3. Období po r. 1989.....	9
2.4. Vstup ČR do Evropské unie.....	10
2.5. Hospodářská krize	10
3. Živnostenské podnikání a jeho ekonomické aspekty	11
3.1. Podnikání a podnikatel	11
3.2. Živnost	12
3.2.1. Podmínky provozování živnosti.....	12
3.2.1.1. Svěprávnost	12
3.2.1.2. Bezúhonnost.....	13
3.2.2. Odpovědný zástupce	13
3.2.3. Druhy živností.....	13
3.2.4. Živnostenské oprávnění.....	14
3.2.5. Živnostenský rejstřík.....	15
3.2.6. Význam živnosti pro ekonomiku	16
4. Neoprávněné podnikání jeho příčiny a důsledky.....	16
4.1. Stínová ekonomika	16
4.2. Příčiny neoprávněného podnikání.....	17
4.2.1. Daně a povinné odvody.....	17
4.2.1.1. Příklad na porovnání povinných odvodů.....	18
a) Příklad č. 1	19
b) Příklad č. 2	19
c) Příklad č. 3.....	20
d) Paušální výdaje.....	20
e) Příklad č. 4 a č. 5.....	21
f) Shrnutí.....	21
g) Povinné odvody	22
4.2.1.2. Praktika prodeje „bez dokladu“	23
4.2.1.3. Korupce	23

4.2.2. postoj veřejnosti	24
4.2.3. Zvláštní podmínky na vzdělání a státní regulace	24
4.2.4. Nevědomost a komplikovanost	24
4.3. Klady stínové ekonomiky a neoprávněného podnikání	25
4.4. Zápory stínové ekonomiky a neoprávněného podnikání	26
4.5. Neoprávněné podnikání z ekonomického aspektu	27
4.5.1. Makroekonomické důsledky.....	28
4.5.1.1. Zavádějící HDP	28
a) Výdajová metoda.....	28
• Spotřební výdaje	28
• Investiční výdaje	29
• Výdaje státu na nákup výrobků a služeb	29
• Čistý export	29
b) Důchodová metoda	29
c) Odhady stínové ekonomiky	30
4.5.1.2. Daně	32
a) Daňový unik	34
b) Veřejný statek	34
c) Problém černého pasažéra	35
4.5.2. Mikroekonomické důsledky	35
4.5.2.1. Cena.....	35
4.5.2.2. Trh práce.....	36
a) Práce na černo.....	36
4.6. Neoprávněné podnikání z právního aspektu.....	37
4.6.1. Živnostenský zákoník.....	37
4.6.1.1. Živnostenská kontrola	37
4.6.1.2. Správní delikty	38
a) Přestupky	38
b) Správní delikty	39
4.6.1.3. Správní řízení	39
4.6.1.4. Přestupkové řízení	41
4.6.1.5. Zkrácené řízení	42
4.6.1.6. Správní delikty z praxe a statistiky	42
4.6.2. Trestní zákoník.....	43

4.6.2.1. Větší rozsah	43
4.6.2.2. Subjektivní stránka	44
4.6.2.3. Pachatel	45
4.6.2.4. Způsobení značné škody a získání značného prospěchu.....	45
4.6.2.5. Zásada zákonnosti a zásada subsidiarity trestní represe	46
4.6.2.6. Statistiky	46
5. Návrhy řešení problematiky neoprávněného podnikání	48
5.1. Jednorázové odborné přednášky	48
5.2. Informovanost v případě požadavků na vzdělání.....	48
5.3. Úprava výše povinných odvodů	48
5.4. Spolupráce úřadů	49
5.5. Administrativa	50
5.6. Podpořit střední příjmovou skupinu	50
5.7. Odstranění ekonomické krize.....	50
5.8. Boj s korupcí	51
5.9. Nabízení odměny.....	51
5.10. Úprava zákoníku	51
6. Závěr.....	53
Seznam použité literatury	56
Seznam zkratk	60
Seznam vzorců	61
Seznam tabulek.....	62
Seznam grafů	63
Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce	64
Seznam příloh	65
Přílohy	1

1. Úvod

Za téma bakalářské práce jsem si zvolil problematiku neoprávněného podnikání. Tento pojem je v České republice poměrně nový, pro občana v produktivním věku. Částečně je spjatý se změnou režimu a legislativy a vlivem poslední hospodářské krize poměrně hojně diskutovaný (mezi studenty, podnikateli či veřejností) a často v praxi aplikovaný.

Češi se obecně považují za podnikavý národ. Ke dni 31. 12. 2013 bylo v České republice, dle statistických údajů živnostenského rejstříku, 3 321 289 platných živnostenských oprávnění. V případě propočtu na jednoho obyvatele se tento rostoucí trend zastavil na 315,9 oprávnění na 1000 obyvatel. Otázka ovšem je, kolik dalších obyvatel podniká neoprávněně.

Neoprávněné podnikání spadá pod stínovou ekonomiku. Je součástí sektoru, který nazýváme neoficiálním. Tato část ekonomiky není kontrolována a regulována orgány státní správy a nelze z této činnosti vymoci standartní cestou povinné daně a poplatky, které jsou nutné pro zdravý chod státu a zajištění veřejných služeb. Tyto peníze ovšem nemizí a dále se točí v ekonomickém cyklu.

Neoprávněné podnikání je velmi široký pojem. Cílem této práce je vymezit neoprávněné podnikání s konkrétním zaměřením na živnostenské neoprávněné podnikání, nastínit možné následky pro podnikatele z pohledu práva v rámci právní úpravy České republiky, z pohledu ekonomického vymezit příčiny a důsledky a následně navrhnout optimální řešení dané problematiky.

V druhé kapitole krátce a výstižně nastíním nejpodstatnější vývoj podnikání v České republice a to od roku 1918 po vzniku první Československé republiky přes druhou světovou válku, období socialismu a listopadové revoluce až do současnosti.

V třetí kapitole stručně vysvětlím základní pojmy živnostenského podnikání nutné k řádnému pochopení problematiky, jako jsou pojmy: kdo je to podnikatel, co je podnikatelská činnost, co je živnostenské podnikání a jeho systém a pravidla, včetně živnostenského oprávnění.

Ve čtvrté kapitole využiji výzkumnou metodu klasifikační, konkretizuji pomocí metody jazykové pojem neoprávněného podnikání z pohledu živnostenského zákona a z pohledu trestního zákona a metodou individuálního nestrukturalizovaného interview analyzuji příčiny neoprávněného podnikání, jeho klady, zápory a také působení na ekonomiku

v rámci makroonomie a mikroonomie. Dále zhodnotím veřejná statistická data z uplynulých let a pomocí metody srovnání poukážu na možný ekonomický prospěch neoprávněného podnikání pro podnikatele.

V poslední, páté kapitole se pokusím na základě předchozího šetření navrhnout racionální opatření k řešení problematiky neoprávněného podnikání s poukázáním na skutečnost, zda je možné a ve veřejném zájmu vhodné zamezit neoprávněnému podnikání a jak toho dosáhnout.

2. Vývoj podnikání v ČR od roku 1918 do současnosti

2.1. Léta 1918-1938

V povědomí, převážně starší, české veřejnosti se období první republiky považuje za éru politické stability a hospodářského rozkvětu. Z hospodářského pohledu je toto období charakteristické svobodou podnikání, rozmachem tržního prostředí, provedením pozemkové reformy, nostrifikací, podporou nově vzniklých českých bank, měnovou reformou a v neposlední radě také převzetím legislativy a úřednického aparátu z doby Rakouska-Uherska. Odborníci konstatují, že po stabilizaci ekonomické situace, přibližně roku 1921, byly státní zásahy do národního hospodářství minimální a ekonomické podmínky země jedny z nejliberálnějších v Evropě. Československo po skončení 1. světové války a vytvoření samostatného státu, prakticky převzalo hospodářský potenciál vybudovaný za období Rakouska-Uherska. (1)

V tzv. „První republice“ bylo fenoménem drobné podnikání. Důležitou roli v tomto případě hrála škála živnostenských a hospodářských komor a také státní správa, která vyvíjela důraz na podporu drobného podnikání. Hospodářské ministerstvo v letech 1920-1938 neslo název Ministerstvo průmyslu, obchodu a živnosti (MPOŽ). (1) Jedním z poradních sborů MPOŽ byla dle vládního nařízení č. 59/1920 ustanovená tzv. Státní rada živnostenská, původně nazývána také Živnostenská rada československá. Tato rada sloužila jako poradce ve věcech zákonodárných, správních a organizačních, které se týkaly živností a obchodu. Dále zde vystupovaly v jednotlivých zemích Zemské živnostenské rady, které podle stanov byly „zastupitelstvem zájmu malého a středního živnostnictva a obchodnictva zemi vydržovaným za účelem hospodářského, technického a didaktického zvelebování živností“. (12)

Pro kapitálové potřeby drobných podnikatelů bylo budováno zázemí v podobě drobných spořitelen, záložen, kempeliček a úvěrního družstevnictví. Toto malé bankovníctví bylo velkou oporou pro živnostníky v době hospodářské krize. Ta začala roku 1929 zhroucením kurzů akcií na newyorské burze a trvala až do let 1933-34. Československo tuto hospodářskou krizi překonalo „elegantně“ bez radikálních devastujících otřesů vlivem státních zásahů, které byly slučitelné s pokračováním tržního hospodářství. (1)

2.2. Poválečné období a období nástupu komunistů k moci (1948-1949)

Německá okupace během války silně deformovala hospodářské vztahy, podřídila celé hospodářství válečnému řízení ekonomiky, přes to nebylo zcela potlačeno podnikání. Část živnostníků a majitelů podniků v poněkud omezených podmínkách dále podnikala. (1)

Až nástupem přibližně 40 let trvajícího tzv. socialistického totalismu došlo k likvidaci soukromého podnikání v Československu, neboť bylo považováno za historický nebezpečný přežitek nepoužitelný pro budoucí vývoj společnosti. Vlivem centralizace ekonomiky po vzoru SSSR a po legislativní úpravě, kdy podnikání se stalo trestným činem, přestal soukromý sektor existovat. (1)

Od února 1948 a počátkem roku 1949 došlo k ostrému vystoupení státu proti živnostníkům. Tzv. sociální perzekuce živnostníků formou omezování přidělů surovin, zboží a pracovních sil. Do ledna 1949 zaniklo v ČSR přibližně 2781 živností. Následovalo vyřazení živnostníků z tzv. vázaného trhu. Od té doby si museli veškeré zboží obstarávat na volném trhu, kde byly velmi vysoké ceny. Vlivem této situace řemeslníci a obchodníci rušili a odhlašovali své živnosti. Posledním krokem likvidace drobného podnikání bylo usnesení ÚV KSČ ze 17. dubna 1950 o akci „Ř“. Jednalo o přechodu živností k vyšším formám podnikání. Těmito kroky došlo k zániku soukromého podnikání v živnostech a obchodě a byla dokončena likvidace více sektorové ekonomiky.¹ (13)

2.3. Období po r. 1989

Po pádu socialismu listopadu 1989 proběhly výrazné politické a ekonomické změny. Na počátku léta roku 1990 proběhly volby, které položily základ pro realizaci ekonomické transformace. Po řadě diskuzí se postupně prosadila strategie ekonomické reformy liberálně ekonomického typu. Následně byly přijaty základní chybějící legislativní normy tržního systému, např. zákony o soukromém podnikání, státním podniku či obchodních společnostech. Především byly zaručeny základní občanské a politické svobody, které umožňovaly svobodné podnikání. (1)

Podstatným krokem v tomto období byla změna vlastnických vztahů, tzv. privatizace. Došlo k přeměně státního vlastnictví na soukromé. Dosud si o způsobu realizace a jejím dopadu vedou horlivé diskuze. Od druhé poloviny r. 1992 bylo připravováno rozdělení Československa, které se ukázalo, zejména z pohledu ekonomického, jako racionální. Dne 1. 1. 1993 vznikla samostatná Česká republika a počátkem února téhož roku došlo k úplnému rozdělení měny mezi nově vzniklými státy. (1)

---

¹ Od 60. let existovalo drobné podnikání s povolením NV (švadleny, ševci, zemědělci, automechanici atd.)

2.4. Vstup ČR do Evropské unie

Žádost o členství bylo podáno vládou České republiky 17. ledna 1996. Po řadě mezinárodních jednání se 1998 prioritou hospodářské politiky stává vstup České republiky do Evropské unie. Postupně byly iniciovány nutné legislativní a institucionální kroky pro splnění přístupových kritérií pro členství. V 1999 vstupuje Česká republika do paktu NATO a tímto krokem ukázala světu politické směřování země, což přineslo žádaný doprovodný ekonomický účinek. Následně došlo k tvorbě a realizaci programů podpory průmyslu a podnikání. Jednalo se především o cílenou podporu malého a středního podnikání, kde částka z programů Ministerstva průmyslu a obchodu činila cca 1 mld. Kč ročně. Dále byly tvořeny programové a institucionální předpoklady pro podporu exportu a rozvoj podpory investování. To přineslo značné kapitálové zdroje pro rozvoj ekonomiky a přivedlo do České republiky celosvětově renomované investory. Dne 16. dubna 2003 byla podepsána v Aténách „Smlouva o přistoupení“, která vstoupila v platnost 1. května 2004. (1, 14)

Za ekonomické výhody členství České republiky v Evropské unii se považuje zlepšení stability právního prostředí, zvýšení demokratické jistoty a vymahatelnosti práva, zkvalitnění legislativy, urychlení reforem, možnosti **volného pohybu osob, pracovních sil**, uznávání kvalifikace a **možnost čerpání finančních prostředků z fondů EU**. Každé rozhodnutí má i svoji druhou stránku: za nevýhody se považuje přílišná regulace, **byrokracie, odchod odborníků ze země a větší konkurence**. (27)

2.5. Hospodářská krize

Pod pojmem hospodářská krize se z ekonomického hlediska rozumí negativní fáze hospodářského cyklu projevující se obecně omezováním výroby a zvyšováním nezaměstnanosti. V r. 2008 došlo ke krachu několika amerických bank v důsledku nevratných vkladů a hypoteční krize. V září téhož roku přesunula finanční krize z Ameriky do Evropy. V r. 2009 způsobila tato krize ve všech zemích EU, kromě Polska, hospodářský propad. Finanční krize s sebou přinesla nejen **zpomalení hospodářského růstu**, ale především obavy ze globální ekonomiky. Reakcí bank na krizi bylo zdráhání výhodně půjčovat peníze, čímž došlo k zpomalení tempa nových investic v ekonomikách, oslabení poptávky a zastavení hospodářského růstu. (15)

První fáze krize (od srpna 2007 do září 2008) měla na českou ekonomiku minimální dopady, protože náš finanční systém byl na zahraniční krizi velmi dobře připraven. Druhá fáze krize září – listopad 2008 zasáhla finanční systém České republiky regionálním poklesem

důvěry. Začalo docházet ke **zhoršování podnikatelského klimatu** a podnikatelské důvěry ve všech odvětvích, zpomalení domácí i zahraniční ekonomické aktivity, nižším zahraničním investicím, k nižší zahraniční poptávce, růstu nezaměstnanosti a snížení růstu mezd, poklesu růstu regulovaných i tržních cen, zvyšování stavu zásob, klesání úrokových sazeb ze strany centrálních bank, přísnějším podmínkám pro poskytování úvěru, nižší poptávka po vládních dluhopisech atd. (28)

3. Živnostenské podnikání a jeho ekonomické aspekty

Abychom porozuměli problematice neoprávněného podnikání je důležité si nejprve stanovit základní pojmy, které jsou definovány v živnostenském zákoníku č. 455/1991 Sb. a nového občanského zákoníku 89/2012 Sb., v aktuálním znění.

3.1. Podnikání a podnikatel

Podnikání je nepřímou definováno v novém občanském zákoníku § 420. Kdo samostatně vykonává, na vlastní účet a odpovědnost, výdělečnou činnost živnostenským nebo obdobným způsobem se záměrem činit tak soustavně za účelem dosažení zisku, je považován se zřetelem k této činnosti za podnikatele. (30)

Z ekonomického hlediska „je podnikatel právně samostatný, vlastnický oddělený právní subjekt, který vyvíjí svou činnost svým jménem a na vlastní účet“. (2, s. 31)

Podnikateli (podnikatelskými subjekty) mohou být jednotliví občané, fyzické osoby, lidé jako přirození nositelé práv a povinností způsobilí podnikat dovršením 18 let nebo skupiny lidí tzv. společenské útvary vytvořené lidmi a považované podle zákona za samostatné právní subjekty (mohou se zavazovat a nabývat práv) tzv. právnické osoby. (2)

Z právního hlediska pod pojmem podnikatel rozumíme dle nového občanského zákoníku (30)

- 1) osobu zapsanou v obchodním rejstříku,
- 2) osobu, která podniká na základě živnostenského oprávnění
- 3) osobu, která podniká na základě jiného než živnostenského oprávnění podle jiného zákona
- 4) osobu, která provozuje zemědělskou výrobu a je zapsána do evidence podle zvláštního předpisu.

3.2. Živnost

„Živnostenským podnikáním, čili živností, se rozumí jakákoli podnikatelská činnost, pokud není zákonem zakázána nebo vyloučena ze živnostenského podnikání“. (2, s. 38) Živnost lze chápat jako specifickou část podnikatelské činnosti vymezené ŽivZ. Živnosti, které jsou vyloučené z živnostenského podnikání živnostenský zákon stanovuje. Jedná se o vyloučené činnosti, které monopolně provozuje stát nebo které stát vyhrazuje jmenovitě přesně určeným právnickým osobám. Jsou to takové podnikatelské činnosti, na kterých má stát zvláštní zájem například pošta, provozování pohřebišť atp. V podstatě je vymezení živností vymezením negativním, podle zásady „co není zakázáno, je dovoleno“. Živností se tedy rozumí i takové podnikatelské činnosti, které nejsou vyloučeny nebo výslovně zakázány živnostenským zákonem. (2)

Z právního hlediska pojem živnost upravuje § 2 ŽivZ, jakožto soustavnou činnost provozovanou samostatně, vlastním jménem, na vlastní odpovědnost, za účelem dosažení zisku a za podmínek stanovených tímto zákonem. (29)

§ 3 ŽivZ dále stanovuje rozsáhlý výčet podnikatelských činností, které se za živnosti nepovažují. To jsou např.: provozování činnosti vyhrazené zákonem státu nebo určené právnické osobě, restaurování kulturních památek nebo jejich částí, provádění archeologických výzkumů; dále také činnost lékařů, veterinářů, zubních specialistů a farmaceutů při poskytování zdravotních služeb, advokátů, notářů, soudních exekutorů, znaleců, tlumočnicků, daňových poradců, auditorů; taktéž činnost bank, směnárská činnost, činnost pojišťoven, pořádání loterií a jiných podobných her; hornická činnost, výroba energie, zemědělství, námořní doprava a rybolov, zprostředkování zaměstnání a mnoho dalších. (29)

3.2.1. Podmínky provozování živnosti

Podmínky provozování živnosti rozdělujeme na podmínky **všeobecné** a podmínky **zvláštní**. Pod podmínky všeobecné spadá dosažení minimální hranice věku 18 let, způsobilost k právním úkonům, bezúhonnost a podmínka neexistence daňových nedoplatků fyzické osoby. Tyto podmínky jsou základní podmínkou pro získání všech druhů oprávnění provozovat živnost fyzickými osobami. (2)

3.2.1.1. Svěprávnost

Občanský zákoník definuje v § 8 způsobilost k právním úkonům neboli svěprávnost jako způsobilost fyzické osoby vlastními právními úkony nabývat práv a brát na sebe

povinnosti. Způsobilost vzniká občanu České republiky dosažením zletilosti. (30) Občana může zbavit způsobilosti k právním úkonům pouze soud a to pouze za předpokladu, že se jedná o osobu s duševní poruchou, která není přechodná. V daném případě hraje důležitou roli znalecký posudek příslušného zdravotnického zařízení. (2)

3.2.1.2. Bezúhonnost

Způsob vymezení bezúhonnosti je negativní. Právní normy přesně nedefinují pojem bezúhonnost, ale definují osobu, která se za bezúhonnou nepovažuje. Prokazuje se výpisem z Rejstříku trestů, který nesmí být starší 3 měsíců. (3) Za bezúhonné osoby pro účely provozování činnosti se **považují** i osoby se zápisem v trestním rejstříku pro trestný čin, který nebyl úmyslný a který nesouvisí s předmětem podnikání. Za bezúhonnou osobu se ovšem **nepovažuje** osoba pravomocně odsouzená pro trestný čin, který souvisí s předmětem podnikání nebo pro jiný trestný čin spáchaný úmyslně při odsouzení k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání minimálně jednoho roku. (2)

3.2.2. Odpovědný zástupce

U právnické osoby musí všeobecné podmínky, tedy věk, právní způsobilost, bezúhonnost, a zvláštní podmínky (jako například předepsaná odborná způsobilost, spolehlivost atd.) splňovat její odpovědný zástupce, kterým je fyzická osoba mající bydliště na území České republiky. **Tato osoba odpovídá za řádný technický provoz živnosti a za dodržování všech živnostenskoprávních předpisů.** Odpovědného zástupce musí stanovit i fyzická osoba v případě, nesplňuje-li podmínky provozování živnosti. Odpovědného zástupce tedy stanovuje samotný podnikatel. Způsob stanovení odpovědného zástupce u živnosti ohlašovací a koncesované je jiný. V případě ohlašovacích živností stačí oznámit živnostenskému úřadu jeho stanovení a splňuje-li podmínky provozování živnosti může funkci vykonávat ode dne ustanovení. V případě koncesované živnosti živnostenský úřad odpovědného zástupce schvaluje a svou funkci může vykonávat ode dne nabytí účinnosti rozhodnutí právní moci. Vztah mezi podnikatelem a odpovědným zástupcem musí mít charakter smluvního vztahu, např. pracovní smlouva, dohoda o pracovní činnosti nebo jakákoliv občanskoprávní nebo obchodní smlouva. (3) Odpovědný zástupce nemůže vykonávat tuto funkci pro více než 4 podnikatele. (16)

3.2.3. Druhy živností

Živnosti se dělí na živnosti ohlašovací a koncesované. Živnosti **ohlašovací** se dělí dále na řemeslné, u kterých je nutné splňovat odbornou způsobilost (vyučení v oboru, praxe

v oboru); ta se prokazuje výučním listem nebo jiným dokladem vydaným na základě zákona o uznávání výsledků dalšího vzdělání; vázané, u kterých jsou podmínky různorodé dle přílohy č. 2 živnostenského zákona a volné, kde stačí splnění všeobecných podmínek. Živnosti **koncesované** jsou živnosti, které kladou na podnikatele vysoké nároky a to jak na odbornou způsobilost, která vyplývá z různých specifických právních předpisů tak na splnění dalších podmínek, jež jsou opět stanoveny příslušnými právními předpisy. Jedná se např. o splnění zvýšených podmínek hygienických, kvalifikačních, bezpečnostních atd. (2) Za činnosti koncesované se považují činnosti vymezené v příloze č. 3 ŽivZ. Základní podmínkou pro provozování koncesované živnosti je nejen odborná způsobilost, ale také souhlas příslušného orgánu státní správy (např. ministerstva vnitra, ministerstva průmyslu a obchodu, ministerstva zdravotnictví apod.) který se k žádosti o koncesi vyjadřuje. Živnostenský úřad nemůže udělit koncesi bez povolení příslušného orgánu státní správy. Pro některé živnosti stanovuje zákon i další zvláštní podmínky jako například bezúhonnost všech zaměstnanců apod. (3)

3.2.4. Živnostenské oprávnění

Živnostenské oprávnění je právo provozovat danou živnost daným živnostníkem. Je výslovně vázáno na osobu živnostníka a proto nemůže být převedeno jakýmkoliv způsobem na jiný subjekt, vyjma případů uvedených v §13 a §14 ŽivZ jedná-li se o pokračování živnosti. Oprávnění vzniká u ohlašovacích živností dnem ohlášení, popřípadě v následujících dnech uvedených v ohlášení v případě, že živnost byla řádně ohlášena bez závad živnostenskému úřadu nebo závady budou odstraněny ve stanovené lhůtě. Po splnění nutných náležitostí může začít živnostník provozovat danou činnost. Živnostenský úřad provede zápis do živnostenského rejstříku do 5 pracovních dnů ode dne doručení ohlášení živnosti a vydá živnostníkovy výpis z živnostenského rejstříku. V případě koncesovaných živností vzniká oprávnění provozovat danou činnost dnem nabytí právní moci rozhodnutí o udělení koncese. Živnostenský úřad provede zápis do obchodního rejstříku do 5 pracovních dnů ode dne nabytí právní moci rozhodnutí o udělení koncese a živnostníkovi vydá výpis z živnostenského rejstříku. Živnostník prokazuje své živnostenské oprávnění výpisem ze živnostenského rejstříku nebo stejnopisem ohlášení s prokázaným doručením živnostenskému úřadu či pravomocným rozhodnutím o udělení koncese. (3)

Živnostenské oprávnění zaniká u fyzické osoby smrtí, nepokračuje-li v uvedené činnosti správce dědictví, insolvenční správce, dědicové, pozůstalý manžel nebo partner. U právnické osoby zaniká živnostenské oprávnění s přeměnou obchodní společnosti nebo

družstva, v souvislosti s převodem jmění společnosti na jednoho společníka nebo s rozdělením společnosti nebo družstva podle zvláštního právního předpisu. Při změně formy obchodní společnosti může nový subjekt pokračovat v provozování živnosti na základě původně vydaného živnostenského oprávnění svého právního předchůdce po dobu nezbytně nutnou k získání vlastního živnostenského oprávnění. O zrušení živnostenského oprávnění může rozhodnout i živnostenský úřad a to obligatorně nebo fakultativně. Obligatorně zruší příslušný živnostenský úřad živnostenské oprávnění, jestliže podnikatel pozbude stavu bezúhonnosti, je-li vůči podnikateli uplatněn postup podle insolvenčního zákona, a v případě, je-li soudem nebo správním orgánem uložen zákaz činnosti týkající se provozování živnosti vyjma případů, jedná-li se o živnost volnou. Dalším důvodem obligatorního zrušení živnostenského oprávnění je vlastní žádost živnostníka o jeho zrušení nebo byl-li zápis do živnostenského rejstříku na základě ohlášení živnosti proveden v rozporu se zákonem. Fakultativně zruší živnostenský úřad živnostenské oprávnění nebo pozastaví činnost v případech porušuje-li podnikatel závažným způsobem podmínky stanovené rozhodnutím o udělení koncese, ŽivZ nebo zvláštními právními předpisy, navrhne-li to příslušná správa sociálního zabezpečení z důvodu neplnění závazků, neprovozuje-li podnikatel živnost po dobu delší než 4 roky a přerušení živnosti neoznámil nebo v případě, bylo-li podnikateli uloženo odstranit závady při zastavení provozu a podnikatel do 1 roku závady neodstraní. (3)

3.2.5. Živnostenský rejstřík

Živnostenský rejstřík je informační systém zřízený veřejnou správou. Správcem živnostenského rejstříku je Živnostenský úřad České republiky a provozovateli jsou obecné živnostenské úřady. ŽR slouží k evidenci všech živnostenských oprávnění a podnikatelských subjektů v daném územním obvodu. (2) Subjekt, který získá živnostenské oprávnění, je zapsán do příslušné evidence živnostníků, do živnostenského rejstříku. (3) Živnostenský rejstřík má tedy evidenční tzv. deklarativní charakter. Zápisy v něm uvedené na rozdíl od obchodního rejstříku nezakládají povinnosti a způsobilost mít práva. V případě živnostenského rejstříku vznikla již tato způsobilost ohlášením živnosti nebo nabytím právní moci o udělení koncese. (2) Do rejstříku se zapisují následující údaje: předmět podnikání, druh živnosti, provozovna nebo provozovny, doba platnosti živnostenského oprávnění a datum vzniku (popřípadě zániku), u fyzické osoby jméno, příjmení, státní občanství, bydliště atd. (29)

3.2.6. Význam živnosti pro ekonomiku

Živnostníci, společně s menšími firmami, tvoří důležitou součást ekonomického rozvoje. Jsou charakterističtí svou aktivitou, vysokou produktivitou práce, zdrojem nových pracovních míst a tendencí vydělané peníze do podnikání opět investovat. Napomáhají jak ekonomickému, tak technologickému rozvoji. V oblastech, kde se daří drobným živnostníkům je i nižší nezaměstnanost, vyšší příjmy a také celková vyšší životní úroveň občanů. V České republice se živnostníci a malé firmy (do 9 zaměstnanců) podílí dlouhodobě na celkovém počtu 96% aktivních podnikatelských subjektů a zaměstnávali v roce 2010 cca 1,207 mil. zaměstnanců. (17)

4. Neoprávněné podnikání jeho příčiny a důsledky

4.1. Stínová ekonomika

Pojem stínová ekonomika se objevil po 2. světové válce. Jeho základní myšlenkou byla touha po rychlém zbohatnutí. Stínovou ekonomiku není jednoduché definovat a v odborné literatuře definic tohoto pojmu najdeme opravdu hodně. Stínovou ekonomiku, **jejíž součástí je neoprávněné podnikání**, nejlépe charakterizuje definice jako: „příjmy resp. činnosti, jejichž nejbytostnějším zájmem je, aby zůstaly skryty (alespoň před orgány státního represivního aparátu), dále neformální aktivity nebo transakce, které nezahrnují platby a které jsou určeny ušetřit nákupy a konečně ty činnosti, které v konečném důsledku sice vedou k oficiálním příjmům, ale jejichž samotný zdroj, či lépe řečeno cesta jejich nabytí je v rozporu s platnými zákonnými pravidly, nařízeními a dohodami“. (5, s. 25) Další definice rozumí pod stínovou ekonomikou „ekonomickou aktivitu, plodící příjmy tomu, kdo ji provozuje, které nemohou být odhadnuty z žádných statistických zdrojů užívaných k sestavování HDP“ nebo jako „neoficiální aktivity“ jako „neohlášené přidání hodnoty“ či popis použitý jako „část ekonomiky, která uniká dosahu našeho stávajícího společenského měřicího aparátu“. (5, s. 25)

Stínovou ekonomiku dělíme na **Černý sektor**, který zahrnuje neformální transakce pro zvětšení příjmu vytvořeného nebo obdrženého a **domácnostní a komunální sektor**, který obsahuje stínové aktivity uskutečněné v neoficiálním a také částečně oficiálním ekonomickém sektoru a postrádající následné transakce či platby z důvodu ušetření nákupu. Černý sektor dále dělíme na připojené stínové aktivity, poloautonomní neformální aktivity a autonomní stínové aktivity. **Připojené stínové aktivity** jsou činnosti, které se objevují ve formálním sektoru ve firmách provedené zaměstnavatelem nebo zaměstnancem a příjem z těchto aktivit

připadá firmě. Jedná se například o falšování evidence u některých prováděných činnostech za účelem daňového či pojistného úniku. Pod pojem **poloautonomní neformální aktivity** patří neformální výroba zboží nebo služeb pro formální ekonomiku. Jedná se například o subdodavatele či domácí práce v malých dílnách. Pod posledním pojmem **autonomní stínové aktivity** se rozumí neformální výroba finálního zboží a služeb pro spotřebitele v oficiálním nebo neoficiálním sektoru. (5)

Dále můžeme stínovou ekonomiku dělit podle druhu činností a na peněžní či nepeněžní transakce

Tab. 4.1 Vztah mezi aktivitami a transakcemi stínové ekonomiky

Druh činnosti	Peněžní transakce		Nepeněžní transakce	
Ilegální aktivity	Obchod s odcizeným zbožím, výroba a obchod s drogami, hazardními hry, prostituce, pašování a podvody		Barter - výměna drog, kradeného a pašovaného zboží, produkce a pěstování drog pro vlastní potřebu, krádeže pro vlastní potřebu	
	Daňové úniky	Vyhýbaní se daním	Daňové úniky	Vyhýbaní se daním
Legální aktivity	Utajené příjmy ze samozaměstnání; utajené mzdy, platy a majetek z nepřiznané práce vztahující se k legálnímu zboží a službám	Zaměstnanecké slevy a funkční požitky, Sousedská výpomoc za odměnu	Výměna legálních služeb a zboží	Veškerá kutilská domácí činnost a sousedská výpomoc

Zdroj: STUDIJNI-SVET.CZ. *Stínová ekonomika* [online]. [cit. 2014-03-25]. Dostupné z:

<http://www.studijni-svet.cz/stinova-ekonomika>

Z pohledu ekonomického tvoří ilegální aktivity nejmenší součást stínové ekonomiky.(5)

4.2. Příčiny neoprávněného podnikání

4.2.1. Daně a povinné odvody

Hlavní příčinou neoprávněného podnikání jsou daně a povinné odvody. (35) Stát, aby mohl řádně fungovat, vybírá daně a povinné odvody. Pro většinou podnikatelů je důvodem podnikání maximalizace zisku a růst tržní hodnoty firmy. Typickým způsobem, jak dosáhnout vyššího zisku v konkurenčním boji, je pro evropské podnikatele minimalizovat náklady. Část těchto nákladů představují právě daně, zákonem určené platby do veřejného rozpočtu

např. silniční daň, daň z příjmu, spotřební daň atd. a povinné odvody sociální a zdravotní pojištění. Podnikatelé mají k těmto daním a odvodům negativní přístup. Podnikatelé a domácnosti vlivem špatně využitých finančních prostředků patřících státu z daní a odvodů či zneužitých ve prospěch korupci zpochybňují právní rámec a právní předpisy a dále nechtějí přispívat na takovouto činnost.

Daně a povinné odvody můžeme definovat jako částku, kterou musí zaplatit ze svých tržeb, kterou si snižuje nejen zisk ale zvyšuje tím i cenu svého produktu či služby, což má vliv u zákazníka. Podnikatel bez živnostenského oprávnění, popřípadě s praktikou tzv. „bez dokladu“ může poskytnout dané služby, levněji popřípadě za stejnou cenu s vyšším ziskem na svém produktu či službě.

4.2.1.1. Příklad na porovnání povinných odvodů

Podnikatel XY začal od 1.1 2013 podnikat v zednických činnostech. Jedná se o podnikání hlavní činnosti. Pro reálnější propočty je využito základních a nejčastěji využívaných slev na dani a to na poplatníka a na 1 dítě. Živnostník v tomto případě, podniká-li na základně živnostenského oprávnění, je plátcem DPH (daň z přidané hodnoty). Výše daně z příjmu fyzických osob, slevy na dani a výše minimálního vyměřovacího základu společně s procentuálními hodnotami sociálního a zdravotního pojištění jsou platné pro rok 2014.

Tab. 4.2 srovnání celkových čistých příjmů dle způsobu podnikání

Př. č. 1, zednické práce		Př. č. 2, zednické práce		Př. č. 3, zednické práce	
Příjmy	980 000 Kč	Příjmy	490 000 Kč	Příjmy	980 000 Kč
Výdaje	300 000 Kč	Výdaje	150 000 Kč	Výdaje	300 000 Kč
Zisk	680 000 Kč	Zisk	340 000 Kč	Cel. čistý příjem	680 000 Kč
Daň (15%)	102 000 Kč	daň (15%)	51 000 Kč		
Slevy na dani		Slevy na dani			
Na poplatníka	24 840 Kč	Na poplatníka	24 840 Kč		
Na dítě	13 404 Kč	Na dítě	13 404 Kč		
Daň po slevách	63 756 Kč	Daň po slevách	12 756 Kč		
Odvody		Odvody			
Daň	63 756 Kč	Daň	12 756 Kč		
Vym. Základ (50%)	340 000 Kč	Vym. Základ (50%)	170 000 Kč		
Zdrav. poj. (13,5%)	45 900 Kč	Zdrav. poj. (13,5%)	22 950 Kč		
Soc. poj. (29,2%)	99 280 Kč	Soc. poj. (29,2%)	49 640 Kč		
Celkem	208 936 Kč	Celkem	85 346 Kč		
Cel. čistý příjem	471 064 Kč	Cel. čistý příjem	254 654 Kč		
		Nezdaněná část			
		Příjmy	490 000 Kč		
		Výdaje	150 000 Kč		
		Nezdaněný zisk	340 000 Kč		
		Cel. čistý příjem	594 654 Kč		

Zdroj: vlastní zpracování

a) Příklad č. 1

Podnikatel XY podniká zcela dle zákona. Jeho celkový čistý příjem je v porovnání s ostatními možnostmi nejnižší. Negativem je také zatížení kontrolou správních orgánů, administrativa, vyšší cena provedených služeb spjatých s odvodem DPH. Svoji činnost provádí dle zákona a neporušuje-li jiné předpisy nemá se čeho obávat. Šance jakéhokoliv postihu je zde minimální.

b) Příklad č. 2

Podnikatel XY podniká částečně dle zákona a částečně využívá možnost tzv. praktiky „bez dokladu“. Jeho celkový čistý příjem stoupl o 26,2% v porovnání s příkladem č.1 vlivem nezdaněné části příjmů. Negativem tohoto způsobu podnikání je opět kontrola správních orgánů, administrativa. Dále je ovšem nutné počítat s možností reklamace služeb zákazníka, která může být bez dokladů problém. V případě extrémně nízkých příjmů „mlžení úřadům“, existuje hrozba nahlášení nespokojeného zákazníka či nepřátelského konkurenta úřadům a následný doplatek a pokuta. Pozitivem je nárůst celkového čistého příjmu a možnost

nabídnutí nižší ceny svému zákazníkovi oproti konkurentům vlivem snížení celkové ceny služby o DPH. Šance postihu v tomto případě podprůměrná, jelikož se jedná o poskytování služeb.

c) Příklad č. 3

V tomto případě podnikatel XY podniká zcela protizákonně bez živnostenského oprávnění. Negativem je jako v příkladu č.2 možnost zjištění provozování neoprávněného podnikání úřady a zaplacení značné pokuty či trest odnětí svobody. Pozitivem je nejvyšší možný celkový příjem, který vzrostl oproti případu č. 1 o 44,3%. Jako další pozitivum lze brát v potaz i pozbytí nutnosti vlastnit jakékoliv povolení, dodržovat předpisy, vystavovat se kontrole úřadů či zabývat se nadbytečnou administrativou. Šance postihu v tomto případě je nadprůměrná až velká dle okolností podnikání.

d) Paušální výdaje

Paušální výdaje jsou málo známou, ale legální možností, jak snížit výši povinných odvodů. Stanovují se dle procenta pro určitou oblasti (19, 20)

- Řemeslné živnosti a zemědělská výroba, lesní a vodní hospodářství 80%
- Volné, vázané a koncesované živnosti 60%
- Svobodná povolání, příjmy z autorských práv, podnikání podle zvláštních předpisů 40% maximálně do výše 800 tis. Kč
- Příjmy z pronájmu 30% maximálně do výše 600 tis. Kč²

---

² Neprovozovaného podnikatelem, v případě podnikatele pronájem patří pod živnosti volné, skupina 55. Ubytovací služby s paušálním výdajem 60%

Tab. 4.3 srovnání celkových čistých příjmů dle způsobu podnikání

Př. č. 4, zednické práce		Př. č. 5, zednické práce		Nezdaněná část	
Příjmy	980 000 Kč	Příjmy	490 000 Kč	Příjmy	490 000 Kč
Výdaje paušálem	784 000 Kč	Výdaje paušálem	392 000 Kč	Výdaje	150 000 Kč
Skutečné výdaje	300 000 Kč	Skutečné výdaje	150 000 Kč	Nezdaněný zisk	340 000 Kč
Rozdíl	484 000 Kč	Rozdíl	242 000 Kč	Čistý příjem	404 400 Kč
Zisk	196 000 Kč	Zisk	98 000 Kč	Nezdaněný rozdíl	242 000 Kč
Daň (15%)	2 400 Kč	Daň (15%)	14 700 Kč	Cel. čistý příjem	646 400 Kč
Slevy na dani		Slevy na dani			
Na poplatníka	24 840 Kč	Na poplatníka	24 840 Kč		
Daň po slevách	4 560 Kč	Daň. bonus	10 140 Kč		
Odvody		Odvody			
Daň	4 560 Kč	Daň. bonus	10 140 Kč		
Vym. základ	98 000 Kč	Vym. Základ	49 000 Kč		
Soc. poj. (29,2%)	28 616 Kč	Min. vym. Základ	155 652 Kč		
Min. vym. základ	155 652 Kč	Zdrav. poj. (13,5%)	21 013 Kč		
Zdrav. poj. (13,5%)	21 013 Kč	Min. vym. Základ	77 832 Kč		
Celkem	54 189 Kč	Soc. poj. (29,2%)	22 727 Kč		
Čistý příjem	141 811 Kč	Celkem	33 600 Kč		
Nezdaněný rozdíl	484 000 Kč	Čistý příjem	64 400 Kč		
Cel. čistý příjem	625 811 Kč				

Zdroj: vlastní zpracování

e) Příklad č. 4 a č. 5

Podnikatel v příkladu 4. provozuje svou činnost zcela legálně, zde ale paušální výdaje (spadající pod řemeslné činnosti s možností uplatnit procentuální sazbu do výše 80% příjmu) pohltily velkou část příjmu a výrazně snížily výši odvodů (při porovnání s příkladem č. 1 o 74%). Rozdíl mezi skutečnými výdaji a uplatněnými paušálními výdaji je započítán v příkladu jako nezdaněný rozdíl a podnikatel jej může z firmy odebrat pomocí účtu 491 – účet individuálního podnikatele a volně ním hospodařit. Cel. čistý příjem tedy činí 625 811 Kč a je jen o 8% nižší než v případě neoprávněného podnikání.

Při porovnání s příkladem 5. lze vysledovat, že se nemusí vyplatit zbytečně mlžít. Čistý příjem stoupl o nepatrných 1,7% ale samotné následky formou pokut mohou být vyšší.

f) Shrnutí

V tomto názorném případě šlo o obecnou interpretaci možností drobného podnikatele, který nevyužívá všechny dostupné možnosti snížení povinných odvodů. Důležité je si uvědomit, že je mnohem více prvků, které budou ovlivňovat výhodnost takového počínání. Výdajové paušály nejsou výhodné, pokud skutečné výdaje překračují stanovené pevné

procento. Navíc nedovolují využít daňové slevy na dítě a manželku/manžela. Ostatní živnosti mají sníženou sazbu na 60% a to může ovlivnit způsob podnikání a posunout do popředí způsob neoprávněného podnikání nebo částečně legálního ale bez dokladů. Další nevýhodou je fakt, že paušální výdaje obsahují nejen veškeré výdaje včetně mezd a odpisů majetku ale ani nelze uplatit paušál na auto.

g) Povinné odvody

Mezi povinné odvody patří také sociální a zdravotní pojištění, které slouží k na úhradu zdravotní péče, podpoře nezaměstnanosti, zajišťuje důchodové pojištění, popřípadě nemocenské pojištění. Z předchozího příkladu lze zjistit, že sociální a zdravotní pojištění tvoří v průměru okolo 87% celkové výše povinných odvodů. Dokonce i v příkladu č. 1, který je charakteristický legálním podnikáním s nejvyšším daňovým odvodem (v porovnání s ostatními příklady), činí sociální a zdravotní pojištění cca 69,5%.

Při stanovení výše sociálního a zdravotního pojištění je také nutné určit, zda se jedná o hlavní či vedlejší samostatnou výdělečnou činnost. Tuto problematiku blíže upravuje zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, konkrétně odst. 6 § 59. Samostatná výdělečná činnost se považuje za vedlejší samostatnou výdělečnou činnost, pokud osoba samostatně výdělečně činná, není účastna nemocenského pojištění osob samostatně výdělečně činných v kalendářním roce (33)

- Vykonávala zaměstnání dle odst. 8 § 9 zákona o důchodovém pojištění
- Měla nárok na výplatu invalidního důchodu nebo jí byl přiznán starobní důchod
- Měla nárok na rodičovský příspěvek nebo na peněžitou pomoc v mateřství nebo nemocenské z důvodu těhotenství a porodu, nebo osobně pečovala o osobu mladší 10 let
- Vykonávala vojenskou službu v ozbrojených silách České republiky, pokud nejde o vojáky z povolání
- Byla nezaopatřeným dítětem podle § 20 odst. 3 písm. a zákona o důchodovém pojištění

Stanovení statutu vedlejší samostatné výdělečné činnosti sebou nese řadu výhod jako: výhody v oblasti odvádění povinných záloh (které nemusí být zaplacený v prvním roce podnikání) jsou stanoveny na základě skutečného zisku; v případě sociálního pojištění není nutné platit zálohy je-li zisk nízký. Dále minimální vyměřovací základ pro odvod sociálního

a zdravotního pojištění neplatí pro vedlejší samostatné výdělečné činnosti a je-li zisk za rok pod 62.261 Kč neplatí sociální pojištění. (26)

4.2.1.2. Praktika prodeje „bez dokladu“

Jedná se o nezákonnou činnost nabízenou podnikatelem zákazníkovi. Podnikatel nabídne svůj produkt či službu bez patřičného dokladu jako je vystavená faktura či pokladní blok. Výhoda pro zákazníka spočívá v tom, že podnikatel sníží cenu o daň. Výhodou pro podnikatele je nepřiznaný příjem a úspora na daních. Obě strany v tomto smyslu získají pouze stát trátí. Nejčastěji je praktikována na službách např. montáže el. zařízení, opravy, stavebnictví atd. V případě produktů je tato praktika komplikovanější, protože již existuje doklad o nákupu daného zboží nebo materiálu. Šikovný podnikatel nebo jeho účetní mohou vyřešit tento problém tak aby částka byla zahrnuta do nákladů – z titulu vyskladnění zboží, kdy se samotný prodej již nevykáže v rámci DPH. Následně vše závisí na pečlivosti kontroly podnikatele ze strany správce daně. Ovšem i tento způsob má své nevýhody. V případě zákazníka prakticky nehrozí zákonný postih, ale chce-li uplatnit reklamaci na daný produkt či službu, má problém, jelikož nemá čím dokázat danou koupi od daného podnikatele. Uvažujeme-li tedy zákazník o takovém způsobu nákupu jedná ve většině případů na základě kladných referencí svých známých, přátel či sousedů, čímž může eliminovat možnost vzniku nežádoucího efektu. V případě podnikatele hrozí, na základě udání zákonné sankce nebo trest odnětí svobody. (21)

4.2.1.3. Korupce

„Pod pojmem korupce (jednoho z největších problémů naší doby) se rozumí skutečnost, že důležitá rozhodnutí jsou určována nízkými motivy bez ohledu na důsledky pro společnost, občany, obec, kraj, stát“. (10, s. 8) Tento společenský jev způsobuje nepřehlednost, nesrozumitelnost a nedůvěryhodnost na každém stupni rozhodovacího procesu, ale, především s ohledem na podnikání, **zvyšuje veřejné výdaje a daně**. Následky korupce jsou v moderním a globalizovaném světě zdrcující. Deformují hospodářský, politický a občanský život a svým nekontrolovatelným působením vytváří trhliny v demokracii a svobodě rozhodování. Korupce, jako součást stínové ekonomiky, na sebe váže praní špinavých peněz, organizovaný zločin, drogy a daňové úniky, čímž společnost přichází o část peněžních prostředků. Podle organizace Transparency International vlivem neprůhledného systému zaneseného korupcí přijde Česká republika ročně o 10 – 15% hodnoty celkových zakázek, jejichž hodnota se pohybuje přes 400 mld. Kč. Patří tak v korupci mezi neproblémovější země evropské unie. Z dlouhodobého hlediska se považuje za nejvíce

zkorumpovanou oblast České republiky veřejná správa, úřady, policie, vláda, politické strany a také ministerstva. (10)

4.2.2. postoj veřejnosti

Podnikatel je především člověk se sociálním cítěním a při rozhodování, zda bude podnikat bez řádného oprávnění, se vědomě či podvědomě bude řídit názorem svých spoluobčanů. Mnoho podnikatelů by zvážilo neoprávněné podnikání, kdyby tato činnost nebyla ostatními občany tolerována (podnikatel by patrně přišel o zákazníky). V České republice je neoprávněné podnikání relativně akceptováno společností. Míra tolerance se bude mírně lišit podle místa a regionu. Vyšší akceptace bude v malé obci, v chudším regionu než v hlavním městě daného státu. Lišit se budou i jednotlivé státy dle postoje k neoprávněnému podnikání. Podle některých autorů je například v Itálii tento druh podnikání hned po fotbale nejoblíbenějším „národním sportem“. (5, 35)

4.2.3. Zvláštní podmínky na vzdělání a státní regulace

Pro všechny typy živností, jak již bylo výše řečeno, vyjma živností volných, je nutné splnit požadované minimální vzdělání popřípadě i určitou výši praxe. Nesplňuje-li budoucí podnikatel tyto zvláštní podmínky, ale rád by vykonával tuto činnost začíná podnikat bez živnostenského oprávnění. (35)

Na některých typicky podnikatelských činnostech má stát zvláštní zájem, neboť se jedná o činnosti společensky významné. Jejich provozovatelé musí splňovat přísnější podmínky a činnost je důkladně kontrolována a regulována. Jedná se především o činnosti koncesované jako například práce s lihem a alkoholickými nápoji, práce s výbušninami, se zbraněmi a střelivem, vnitrostátní vodní doprava, provádění veřejných dražeb atd. Podnikatelé, kteří podnikání v těchto činnostech bez řádného oprávnění mohou ohrožovat svou činností nejen sebe, ale i veřejnost. A to nejen fyzicky, ale i psychicky například v případě provozování krematoria či pohřební služby.

4.2.4. Nevědomost a komplikovanost

Někteří podnikatelé provádí svou činnost v mylném domnění, že se nedopouštějí žádné trestné činnosti. (35) V případě nevědomosti jinak řečeno neznalosti platí, že neznalost zákona neomlouvá. Každý podnikatel než začne podnikat je povinen se informovat o povinnostech náležících k dané činnosti, možných sankcích, pokutách a trestech. Výmluvy typu, že podnikatel nevěděl o nutném oprávnění u příslušných úřadů neobstojí.

Dalším důvodem může být samotná komplikovanost podnikání. Ač se to zdá v dnešní době banální, zájemci o řemeslnou činnost, ale i jiné druhy podnikání nejsou dostatečně informováni jak založit živnost či společnost. S tím je spojená složitá administrativa. V současné době je tento nedostatek eliminován dostupností internetu, kde si každý může vyhledat informace pro založení legální podnikatelské činnosti. Dále poskytují v dané problematice zdarma poradenské služby místně příslušné živnostenské úřady a také umožňují vyřízení části potřebných dokumentů pro ostatní úřady jako např. finanční úřad, správa sociálního a zdravotního zabezpečení.

4.3. Klady stínové ekonomiky a neoprávněného podnikání

Abychom mohli objektivně posoudit problematiku neoprávněného podnikání musíme brát v úvahu nejen výrazně vyzdvižené zápory ale i pozitiva tohoto jevu. Stínová ekonomika, jejíž součástí je i neoprávněné podnikání, se považuje za značný **zdroj růstu národního produktu** a tím i elasticity hospodářského systému. Jedná se o spontánní mikroekonomickou adaptaci oficiální ekonomiky na veškeré poruchy, kterým je vystavena v daném uspořádání. Zcela zřetelně vyvrací tvrzení, že lidé nejsou podnikaví a připraveni na tržní podmínky. Někteří odborníci zabývající se touto oblastí dokonce tvrdí, že stínová ekonomika je pilířem sociální stability v těžkých dobách (v tom smyslu, že umožňuje „přežít“ řadě skupin obyvatel a přispívá k udržení veřejného klidu). Rovněž zmírňuje následky krize a to tím, že **zvětšuje příjmy obyvatelstva a vytváří nová pracovní místa.** (5)

V Rakousku a SRN provedl dr. Friedrich Schneider (celosvětově uznávaný odborník a profesor ekonomie na univerzitě Johannese Keplera v Linci v Rakousku) reprezentativní šetření a zjistil, že dvě třetiny peněz, konkrétně 70%, vydělaných „na černo“ se vrátí do oficiálního hospodářství k uspokojení většinou dlouhodobých potřeb spotřebním zbožím, čímž se značně stimuluje oficiální hospodářství. Tento jev, -zvyšující se objem výdajů lidí spojených s stínovou ekonomikou, -byl pozorován i v Maďarsku, kde se považuje stínová ekonomika za součást každodenního života. Z toho lze dedukovat, že skutečná vyšší kupní síla obyvatelstva, způsobená tímto jevem, by měla přitahovat investory v rámci spotřebního zboží, a to z důvodu skutečnosti, že mohou těžit z kupní síly, která je mnohem vyšší než uvádějí oficiální statistiky. Tento jev se dá konkrétně aplikovat na neoprávněné podnikání. Protože se nejedná -v případě jednoho jedince o mnohamiliardové podvody či tunelování, jejichž cílem je zahraniční účet na Kajmanských ostrovech -ale o podnikatele drobných firem za účelem zlepšení jejich dosavadního příjmu a standartu. To má za následek

poměrně frekventované opětovné využití získaného příjmu pro vlastní potřebu prostřednictvím spotřebního zboží. (5)

Odborníci se také zaměřují na vliv tohoto faktoru na vytváření nových pracovních míst. Podnikatel, podniká-li neoprávněně, nenajme standartním způsobem zaměstnance. Bude se jednat o práci „na černo“. V takovém případě může využít místní nezaměstnané obyvatele popřípadě najmout levnější pracovní sílu ze zahraničí (především z východních zemí), a co hlavně **neodvádět povinné odvody za zaměstnance**. Pro zaměstnance je to způsob **dosazení určitého příjmu**, aby uživil sebe a svoji rodinu. To může být mnohdy i vyšší než z legálního zaměstnání. Jedná-li se o práci pro zahraniční pracovní sílu jsou částky menší. (5)

4.4. Zápory stínové ekonomiky a neoprávněného podnikání

Bez ohledu na pozitiva, která sebou přináší tento jev, vzbuzuje vznik a růst stínové ekonomiky vážné obavy.

První podstatný problém tkví ve skutečnosti, že stínová ekonomika podkopává účinné státní řízení ekonomiky. V důsledku toho dochází k erozi integrity daňového systému a základů devizového hospodářství, které jsou potřebné k účinnému řízení ekonomiky státu, jelikož nastává odliv prostředků z oficiální do neoficiální ekonomiky. Vlivem těchto prvků je následně obtížné dosáhnout a trvale udržet makroekonomickou stabilitu. (5)

Závažný problém je spojen s porušováním pracovněprávních předpisů při zaměstnávání tzv. „na černo“. Tento pracovněprávní vztah není možné doložit žádnou smlouvou, čili nelze se domoci vyplacení mzdy či jiných práv souvisejících s pracovněprávním vztahem a často jsou porušována i opatření k ochraně zdraví a bezpečnosti při práci. (5)

Stínová ekonomika může být pouze ekonomikou přechodnou, kdy služby, obchodování, ukrajování ze státních aktiv či státních toků peněz a zaměření na bezprostřední zisk převažuje nad dlouhodobými hledisky. Neexistují zde žádné velké a sofistikované investice jenž jsou rozhodující pro dlouhodobý růst v zemi. (5)

Další otázkou je rozšířenost stínové ekonomiky a její spojitost s významnou ztrátou výkonnosti, plýtváním zdroji a poklesem národohospodářské produktivity. Příčinou jsou například neproduktivní platby a promarněný čas spojený s obcházením předpisů, nevyužívání úspor z množství z důvodu pravděpodobnosti odhalení, ztížený přístup na finanční trhy, dekapitalizace aktiv, podplácení apod. (5)

Stínová ekonomika vytváří ekonomické problémy zapříčiněné mylnou statistikou tvořenou na základě nedostatku věrohodných informací o mikroekonomických přizpůsobovacích procesech, který je způsoben fungováním stínové ekonomiky a zužuje prostor pro úspěšné provádění kvalifikované hospodářské politiky. Tím navíc zcela zkresluje pořadí důležitosti hospodářsko-politických cílů, které mají za následek v středním či delším časovém období částečnou devalvaci úspěšně se rozvíjejících transformačních procesů. (5)

Celkově nastává vyšší zatížení oficiální přidané hodnoty daněmi a poplatky, z čehož vyplývá změna v chování a následná změna relativních cen společně s změnou alokace zdrojů a odměňování výrobních faktorů. Stínová ekonomika reaguje svým způsobem na příliš vysoké daňové zatížení oficiální ekonomiky ale co je důležité, výrazně k tomuto stavu svým jednáním přispívá. (5)

Silně rozšířená stínová ekonomika může narušovat efektivnost, stabilitu a především důvěryhodnost institucí, právního systému i systému celé společnosti. Celkové nebezpečí tkví v plíživé korupci, všeobecného okrádání či nedodržování dohod čímž se do formálního a neformálního souhrnu společenských vztahů dostávají nevratné změny. Ty mohou následně pod vlivem určitých nátlakových skupin institucionalizovat a narušovat základní pilíře i relativně stabilní společnosti. (5)

Na základě výzkumu provedeného anglickým odborníkem Richardem Rose růst stínové ekonomiky odrazuje vstup zahraničního kapitálu a naopak přitahuje vstup kapitálu mafií a jiných kriminálních organizací z důvodu „praní špinavých peněz“, což vede k značné deformaci trhů a celkově nižší efektivnosti. Interpol odhaduje, že například v Rusku kontroluje více než dvě třetiny ruských bank mafie společně s vývozem ropy, plynu, strategických kovů a jiných surovin. Ve Velké Británii, Itálii, Turecku nebo USA, organizovaný zločin ovládá celé hospodářské sektory. Právě z těchto důvodů se boj proti pronikání organizovaného zločinu a korupce postupně dostává mezi priority mezinárodních finančních organizací jako je Mezinárodní měnový fond či Světové banky jako jedna z podmínek vedoucí k udržení zdravého makroekonomického vývoje. (5)

4.5. Neoprávněné podnikání z ekonomického aspektu

Z ekonomického hlediska rozdělujeme neoprávněného podnikání na makroekonomické a mikroekonomické důsledky podle toho, zda se jedná o důsledky ovlivňující podniky jako jednotlivce či stát jako celek.

4.5.1. Makroekonomické důsledky

4.5.1.1. Zavádějící HDP

V předchozí kapitole bylo uvedeno, že HDP je ovlivněn stínovou ekonomikou a to i v pozitivním slova smyslu. Hrubý domácí produkt tzv. HDP známý též pod zkratkou GDP z (angličtiny Gross Domestic Product), je peněžním vyjádřením celkové hodnoty statků a služeb, měří celkový objem veškeré finální produkce vyrobené v dané zemi během jednoho roku pomocí výrobních faktorů umístěných v dané zemi bez ohledu na to, kdo je vlastníkem těchto výrobních faktorů. Jeho využití spočívá pro stanovení výkonnosti ekonomiky. Měření HDP je sama o sobě poměrně komplikovaná záležitost, jelikož bere v potaz miliony položek představujících toky příjmů a výdajů v ekonomice. Výsledek HDP pro danou zemi lze spočítat třemi způsoby: (6, 22)

- Výdajová metoda
- Metoda důchodová
- Odvětvová metoda

a) Výdajová metoda

Výdajová metoda měří národně hospodářský produkt nepřímo. Sečteme výdaje vynaložené k nakoupení produktu a ze součtu se následně usuzuje velikost samotného produktu. Údaj o celkovém produktu ekonomiky se vypočítá tak, že se sečtou výdaje domácností, podniků, vlády a zahraničních subjektů na nákup výrobků a služeb vyprodukovaných v daném roce a dané zemi. Tento výpočet je stanoven pomocí vzorce: (8)

$$HDP = C + I + G + NX \quad (4.1)$$

Kde

- C znamená spotřeba domácností, spotřební výdaje (consumption);
- I jsou hrubé soukromé investice, investiční výdaje (investment);
- G jsou výdaje státu na nákup výrobků a služeb (government);
- NX znamená čistý export, čili rozdíl mezi exportem X a importem M)

• Spotřební výdaje

Sem se řadí předměty dlouhodobé spotřeby s životností delší než jeden rok (nábytek, automobily), předměty krátkodobé spotřeby spotřebované do jednoho roku (potraviny a služby jako například zdravotní či vzdělávací) nakoupené domácnostmi. Právě spotřební

výdaje budou při výpočtu zkresleny vlivem stínové ekonomiky, protože dle výše uvedeného průzkumu prof. Friedricha Schneidera se 70% příjmů ze stínové ekonomiky přesune „navíc“ do spotřebních výdajů. (8)

- **Investiční výdaje**

Tímto pojmem se rozumí investice soukromých podniků a firem. Tyto investice se dělí na investice fixní a investice v podobě zásob. Investicemi fixními se rozumí samotný nákup kapitálových statků jako jsou nové budovy, stroje či zařízení. Investicemi v podobě zásob se rozumí změny provedené ve stavu zásob, surovin a rozpracovaných výrobků či hotové produkce. (8)

- **Výdaje státu na nákup výrobků a služeb**

Stát také nakupuje různé výrobky či služby ve formě zbraní pro armádu, zařízení pro státní školy, budovy pro státní instituce, služby lékařů ve státních nemocnicích, služby učitelů ve státních školách apod. Samotné investice se proto započítávají pod výdaje státu nikoliv pod výdaje soukromých subjektů. (8)

- **Čistý export**

Pro úplnost výpočtu HDP je nutné započítat i výslednou hodnotu čistého exportu, který se počítá tak, že od exportu (vývozu zboží a služeb) se odečítá import (dovoz výrobků a služeb). Jedná se rozdíl mezi vývozem a dovozem: zda daná země především vyváží a tím navyšuje HDP nebo zda naopak především dováží a tím snižuje HDP. U této položky dochází také ke zkreslení hodnoty, neboť je opět ovlivněna stínovou ekonomikou (jako například při vývozu cigaret z východních zemí EU apod.). (8)

b) Důchodová metoda

Důchodová metoda při svém výpočtu vychází z důchodů, čili příjmů, ekonomických subjektů obdržených za poskytnutí služeb výrobních faktorů, které jsou nutné k produkci výrobků a služeb. Jedná se o **mzdy hrubé** společně s dalšími náklady podniku na práci jako jsou sociální a zdravotní pojištění, **čisté úroky**, tedy rozdíl mezi úroky získanými domácnostmi a vládou a úroky zaplacenými jiným subjektům, **hrubého zisku firem** rozdělený na dividendy akcionářů, nerozdělené zisky a daň ze zisku, **renty**, důchody získanými domácnostmi z vlastnictví nemovitostí a půdy a rovněž také **příjmy ze samozaměstnání**, a to všechny formy příjmů samostatně podnikajících osob tj. živnostníků, rolníků atd. (8)

Čistý domácí důchod = mzdy + úroky + zisky + renty + příjmy ze samozaměstnání

(4.2)

Čistý domácí důchod není konečný výsledek hrubého domácího produktu, protože část souhrnu je odčerpána v podobě nepřímých daní do státního rozpočtu a do amortizačních fondů. Proto je nutné přičíst k čistému domácímu důchodu také nepřímé daně a amortizaci.

(8)

Výsledný vzorec:

$$HDP = \text{čistý domácí důchod} + \text{nepřímé daně} + \text{amortizace} \quad (4.3)$$

Při výpočtu HDP důchodovou metodou dochází ke zkreslení HDP vlivem stínové ekonomiky už na položce čistého domácího důchodu a to prvkem **mzdy**, jelikož neoprávněné podnikání využívá práci na černo, **hrubého zisku firem** zkresleným nerozdělenými zisky a daní ze zisku, **renty** zkreslené z nenahlášeného příjmu z nemovitostí či půdy a především **příjmy ze samozaměstnání** způsobené neoprávněným podnikáním živnostníků, rolníků apod.

Matoucí je samotný výsledek položky nepřímých daní opět ovlivněný působením stínové ekonomiky.

c) Odhady stínové ekonomiky

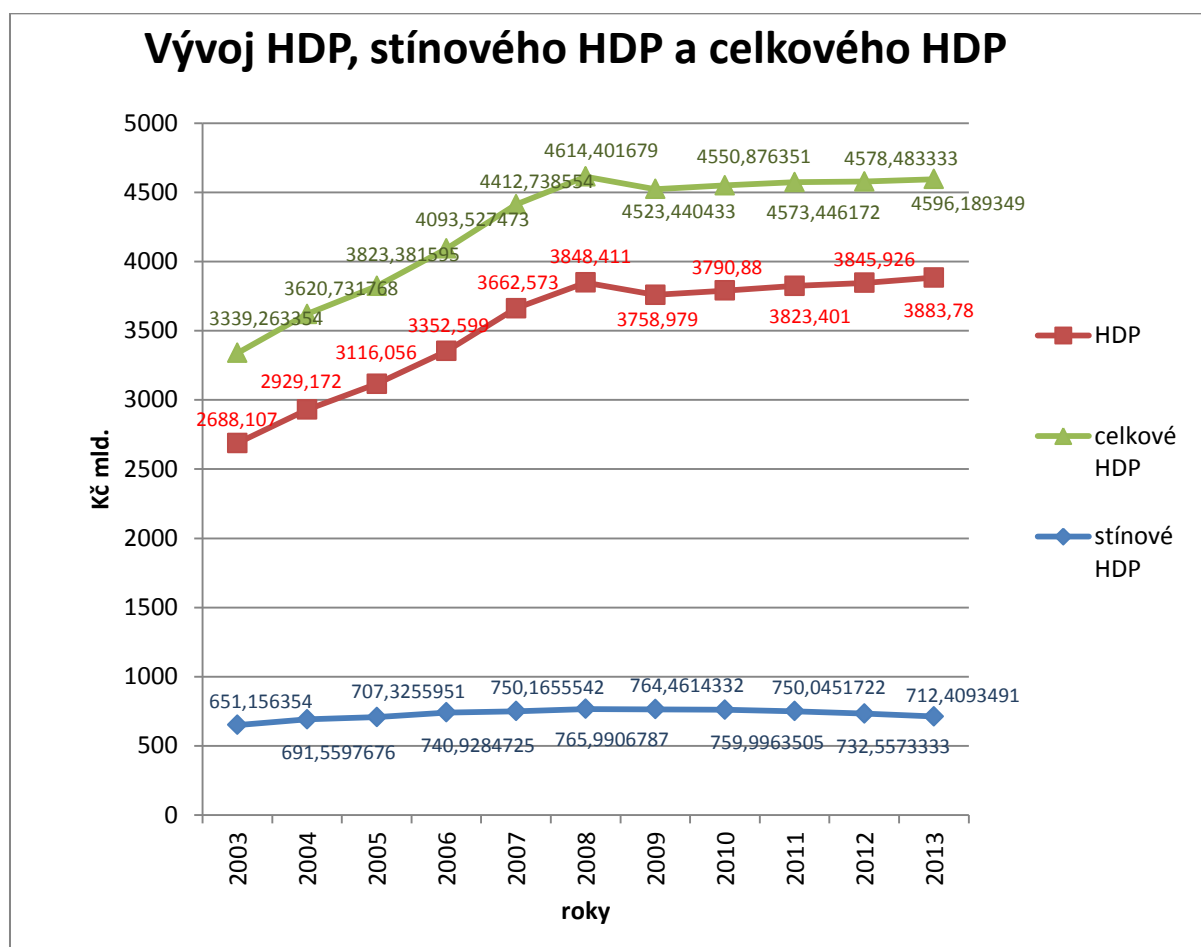
Neoprávněné podnikání nelze odhadovat samostatně ale jako součást stínové ekonomiky, jejichž samotný odhad se považuje za poměrně složitý problém a neustále probíhají diskuze o smyslu takových makroekonomických odhadů. Při výpočtu odhadu dochází k vcelku velkému rozpětí z důvodu využití různých metod výpočtů, různých definic stínové ekonomiky a v souvislosti s rozdílným matematickým vyjádřením výsledků. (5)

Metody odhadů se dělí na přímé a nepřímé metody. Mezi **přímé metody** patří výběrová šetření a sledování daňových úniků. Výběrová šetření jsou postavena na základě získávání informací rozsáhlými sondážemi a přímými průzkumy mezi obyvatelstvem. Jejich nevýhodou je skutečnost, že respondenti mají přímý zájem na zamlčení citlivých (detailů a s tím spojené nesprávné odpovědi). Sledování daňových úniků patří mezi fiskální metody, používané především např. v USA, Kanadě, Itálii a Francii, pracující na základě údajů namátkových kontrol daňových poplatníků provedených daňovými úřady. Následně

se vykonstruuje určitý model daňového úniku pro zbytek země. Nevýhodou je samotné zaměření na jeden segment stínové ekonomiky a to je daňový podvod. (5)

Mezi **nepřímé metody** se řadí metody rozporů, monetární metody, metody trhu práce, metody fyzického inputu a vícefaktorové kombinované metody. Metody rozporů se považují za odhady nejintuitivnější, odhadované na základě národohospodářské úrovně v rámci analýzy národních účtů nebo na základě průzkumů rodinných rozpočtů a vzniklé diference se následně stávají měřítkem stínové ekonomiky. Monetární metoda je Gutmannova metoda, která patří mezi jednu z nejpoužívanějších metod ve vyspělých zemích. Vychází z teze, že transakce ve stínové ekonomice jsou prováděny prostřednictvím hotových peněz (princip spočívá v pozorování objemu hotových peněz v určitém časovém úseku, který stoupne-li nad normálně pozorovanou hodnotu prokazuje existenci činností stínové ekonomiky). Metody trhu práce srovnávají informace o zaměstnanosti obdržených od podniků s informacemi získanými průzkumy v domácnostech. Metody fyzického inputu jako je známá Kaufmanova metoda, pracuje se skutečností, že existuje stabilní vztah mezi fyzickými inputy a objemem národní produkce. Poslední řadě jmenované vícefaktorové kombinované metody hledají vazbu mezi příčinami stínové ekonomiky a jejími důsledky. Následně s využitím nalezeného vztahu se pokoušejí kvantifikovat objem stínové ekonomiky. (5)

Graf č. 4.1 Vývoj HDP, stínového HDP a celkového HDP

Zdroj: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Česká republika: hlavní ekonomické ukazatele*. [online]. 2014. [cit. 2014-04-20]. Dostupné z:

[http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr:_makroekonomicke_udaje/\\$File/HLMAKRO.xls](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr:_makroekonomicke_udaje/$File/HLMAKRO.xls),

SCHNEIDER, FRIEDRICH. *Size and Development of the Shadow Economy of 31 European and 5 other OECD Countries from 2003 to 2013: A Further Decline*. [online]. 5. dubna 2013. [cit. 2014-04-20]. Dostupné z:

http://www.econ.jku.at/members/Schneider/files/publications/2013/ShadEcEurope31_Jan2013.pdf, vlastní zpracování

4.5.1.2. Daně

Daně mají splňovat řadu funkcí. Nejdůležitější a nejstarší funkcí daní je funkce **fiskální**, jejímž cílem je získávání dostatek finančních prostředků do veřejných rozpočtů pro zabezpečení fungování veřejných potřeb a zajištění veřejných statků. Daně patří mezi největší a zcela rozhodující příjmy veřejných rozpočtů. Jejich podíl v České republice na příjmech veřejných rozpočtů přesahuje 90%. (23, 7)

Další důležitá funkce daní je funkce **regulační**, se snahou omezit spotřebu určitých produktů (alkoholu, cigaret či pohonných hmot) a to zejména prostřednictvím daně spotřební. Důvodem je, v zájmu občanů, zabránit velké spotřebě těchto produktů a tím přispět k zdravějšímu a ekologičtějšímu životu. (7)

Daně také fungují jako ekonomický nástroj formou **stimulační** funkce tak, aby se daňoví poplatníci rozhodovali v souladu s ekonomickými hledisky. Příkladem může být majitel nemovitosti, který daný objekt nevyužívá nebo s ním nepodniká, a proto se mu nevyplatí tuto nemovitost vlastnit, protože za ni platí daň. Tato daň z nemovitosti zde působí jako stimulant k ekonomické činnosti a tím i využití nemovitosti formou pronájmu či k prodeji. (7)

Stát se snaží svým působením nenarušit chuť podnikatelů podnikat, a proto lze nalézt v daňovém systému zabudované nástroje, které se snaží v určité míře pomáhat řešit sociální a kulturní potřeby. Jedná se například o odčitatelné položky ze základů daní, slevy na daních apod. V této problematice mají daně funkci **sociální**. (7)

V případech, kdy tržní mechanismy nejsou schopny zajistit efektivnost v alokaci zdrojů (případy nedokonalé konkurence) uplatňuje se tzv. **alokační** funkce. Daně svým vlivem nedostatky mohou korigovat, a tím zabezpečit umístění prostředků tam, kde by se jim při tržní alokaci nedostávalo. (23)

Rozdělování důchodů a bohatství na základě fungování trhu je dle veřejného mínění, jakožto občanů daného státu, neakceptovatelné. Proto zde daň zastává funkci **redistribuční**, a že zmírňují rozdíly v důchodech jednotlivých subjektů vlivem vyššího zdanění pro vyšší příjmy nebo vyšší majetek. Tímto krokem zajišťují solidaritnost občanů daného státu. (23)

Poslední důležitou funkcí daní je funkce **stabilizační**, také označována jako funkce ekonomická. Cílem stabilizační funkce je dosažení zmírnění cyklických výkyvů v ekonomice, dosažení zaměstnanosti či cenové stability apod. Daně svým působením ovlivňují nejen ekonomické chování jednotlivých subjektů, ale především agregátní národohospodářské ukazatele např. agregátní poptávku, cenovou hladinu apod. Celkové využití stabilizační funkce daní závisí na konkrétní ekonomické politice daného státu. (23)

a) Daňový unik

Pod pojmem daňový unik rozumíme snahu maximalizaci omezení, snížení a redukci, tzv. minimalizaci až případnou nulaci daňové povinnosti. Tohoto stavu lze dosáhnout legální nebo nelegální formou. (24)

Legálního daňového úniku, tedy podle platných zákonů a jiných právních předpisů a bez možného trestního, peněžního či jiného postihu, lze dosáhnout v případě, využívá-li podnikatel tzv. daňový subjekt nedostatků v zákonech, který nebyl záměrem zákonodárce. Úkolem zákonodárce je předcházet těmto nedostatkům, popřípadě je následně co nejrychleji napravit zkvalitněním zákonů či jiných právních předpisů. V případech, kdy daňový subjekt úmyslně provede takovouto činnost ke své optimalizaci daňové povinnosti dle daných právních předpisů, například volbou povolených způsobů odpisů, nepovažuje se takové jednání za daňový unik. (24)

Získá-li daňovou výhodu daňový subjekt v rozporu se zákonem, jedná se o **nelegální daňový unik**. Může se jednat o daňové úniky úmyslné nebo neúmyslné z důvodu nedostatečné informovanosti daňového subjektu popřípadě nepochopením právních předpisů atd. Ke snížení neúmyslných daňových úniků napomáhá zjednodušení daňových předpisů, informační činnost ze strany správců daně či ústředních orgánů. Úmyslné daňové úniky, jedná-li se o krácení daní ve větším rozsahu, tj. nejméně 50 tis. Kč., spadají pod trestné činy daňové, poplatkové a devizové dle § 240 zkrácení daně, poplatku a podobné povinné daně. Takovým únikům se jednotlivé státy brání formou posílení kontrolní a vyhledávací činnosti správců daně, posílením jejich pravomocí, neustálým zkvalitňováním právních předpisů, trestními postihy apod. (24, 31)

b) Veřejný statek

Veřejný statek se považuje za specifický typ statku vyznačující se typickými vlastnostmi jako je **nekonkurenčnost**, **nevylučitelnost** ze spotřeby a **nedělitelnost**. Veřejné statky nezajišťují tržní síly, ale stát. Jedná se například o osvětlení na ulicích, stavba a údržba silnic, dálnic a chodníků nebo také zajištění bezpečnosti občanů, školství atd. **Nekonkurenčnost** značí fakt, že spotřeba statku jedním člověkem neomezuje nijak spotřebu statku druhého člověka (např. při chytání signálu televizního vysílání nijak neomezuje jeden soused druhého souseda v přijímání signálu). **Nevylučitelnosti** ze spotřeby se rozumí vlastnost, že nelze vyloučit ze spotřeby veřejného statku ty, kteří neplatí za jeho užívání. V některých situacích je tato možnost realizovatelná, jako jsou například závory na

silnicích s policejní kontrolou, ovšem nese sebou velmi vysoké náklady. **Nedělitelnost** je charakteristická tím, že služby jsou poskytovány všem nebo nikomu (např. osvětlení nebo dopravní značky nelze poskytovat jenom vybraným osobám). (8)

Vláda přebírá úlohu soukromých podnikatelů, kteří nejsou schopni si platbu za své služby vynutit. **Veřejné statky vláda nabízí všem občanům a jsou placeny z nedobrovolných příspěvků, z daní.** (8)

c) Problém černého pasažéra

Černí pasažéři tzv. „free riders“ jsou lidé, kteří neplatí za užívání veřejných statků a z předchozí kapitoly vyplývá, že tyto jedince či skupiny nelze z jejich užívání vyloučit. K tomuto jednání je vede teze, že jejich podíl na platbě za veřejné statky je natolik zanedbatelný, že se vůbec nic nestane, když nezaplatí. S černými pasažéry se také vážou vysoké transakční náklady spojené s jejich odhalováním, které ztěžují možnost postižení neplatiče pomocí právních prostředků. Vláda se snaží tyto transakční náklady prostřednictvím donucení snižovat. (8)

Stanovení spravedlivé daně, která by zdaňovala stejně vyšší i nižší příjmové skupiny by mělo za následek snížení množství veřejných statků pro vyšší příjmovou skupiny, protože by nižší příjmové skupiny nebyly schopni platit více. V tomto případě je bohatší část obyvatelstva ochotna nést vyšší daňové břemeno, než se smířit s malým množstvím poskytovaných veřejných statků. Daně, i když jsou pro nižší příjmovou skupinu nízké, přispívají k financování veřejných statků a bohatí je nemusí, jak by tomu bylo v případě vysokých daní, financovat sami. Život bez kriminality, v zdravém a čistém životním prostředí a rozvinutou infrastrukturou je ceněnou hodnotou. (8)

Existují ovšem výjimky kdy jsou veřejné statky poskytovány soukromými firmami, jejichž cílem je, jako u většiny podnikatelských subjektů, dosažení zisku. Tyto firmy vyvinuly účinné postupy k zaplacení jejich činnosti (např. komerční televizní stanice, které vybírají peněžní částky od zadavatelů reklam za poskytnutí reklamy v daném televizním programu). (8)

4.5.2. Mikroekonomické důsledky

4.5.2.1. Cena

Obecně na trhu podnikatel bez řádného živnostenského oprávnění nabídne nižší cenu než jeho konkurent podnikající oprávněně. Neodvádí oproti svému protějšku povinné odvody

a tím může a) snížit výrazněji cenu a přesto dosahovat zisku nebo b) zachovat cenu a dosahovat vyššího zisku. Zpravidla nabízí podnikatel bez řádného oprávnění nižší cenu, aby kompenzoval výhody legálního podnikatele jako jsou například „neomezený marketing“ a s tím spojené získávání zákazníků, možnost reklamace apod. Čím více je nabaleno povinných odvodů na produkt či službu, tím více se to neoprávněnému podnikateli vyplatí. Například jedná-li se o neoprávněné podnikání s dovozem a prodejem pančovaného alkoholu v rámci dvou zemí, pachatelé sníží cenu nejen o povinné odvody za zaměstnance, ale také o spotřební daň a DPH, které tvoří převážnou část konečné ceny a případně clo. Oprávněný výrobce, ačkoli využívá výhody (jako jsou úspory z rozsahu) nebo nevynakládá náklady na pašování, podplacení apod., jen velmi těžko konkuruje takto silně stlačené ceně.

4.5.2.2. Trh práce

Z ekonomického hlediska je práce nejdůležitější výrobní činitel, bez kterého by nemohla probíhat výroba produktů či poskytování služeb. Za práci obdrží zaměstnanec mzdu, rozumíme tím formu pracovního příjmu. Trh práce funguje na stejném principu jako ostatní trhy (např. s obilím či se stroji), kde na sebe vzájemně působí poptávka, nabídka a cena. Poptávku vytvářejí na trhu práce firmy na základě poptávky po výrobcích a službách, zatímco nabídku práce vytvářejí místní občané nabízející svoje znalosti, dovednosti a svůj čas za určitou mzdu a při určitých specifických podmínkách. (8)

Na nabídku bude působit skutečnost, že podnikatel bez řádného podnikání může žádat o práci, většinou i pobírá podporu v nezaměstnanosti. Tímto jednáním vytváří fiktivní nabídku (cílem není dostat práci ale obdržet podporu).

a) Práce na černo

„Pod pojmem práce na černo se rozumí nehlášená práce představující jakékoli placené činnosti, které jsou zákonné, pokud jde o jejich povahu, ale které nejsou ohlášeny veřejným úřadům, bereme v úvahu odlišnosti v regulačních systémech členských států“.(5, s. 186)

Neoprávněné podnikání narušuje trh práce i pomocí tzv. „práce na černo“, kterou ovlivňuje poptávku, nabídku i cenu. Nejvíce ovlivněný faktor bude cena, tedy mzda, za kterou bude daný zaměstnanec pracovat. Podnikatel provozující svou činnost bez řádného oprávnění si najme levnou pracovní sílu z Východu nebo blízkého člověka. U levné pracovní síly tlačí své náklady na mzdy na minimum díky tomu, že a) neodvádí žádné povinné odvody za zaměstnance a b) nemusí dodržovat minimální mzdu. V případě najmutí blízkého člověka

může razantně navýšit mzdu opět z důvodu neodvážení povinných odvodů za zaměstnance. Poptávka bude oficiálně nižší než doopravdy je, protože i když podnikatel potřebuje pracovní sílu tak bez řádného oprávnění ji nebude žádat oficiálně na úřadu práce.

4.6. Neoprávněné podnikání z právního aspektu

„Neoprávněného podnikání se dopouští každý, kdo poskytuje služby nebo provozuje výrobní, obchodní nebo jiné podnikání v rozporu se živnostenským zákonem nebo v rozporu s jinými právními předpisy, které stanoví podmínky pro jeho provozování (např. výkon advokacie v rozporu se zákonem č. 85/1996 Sb., o advokacii, výkon auditorské činnosti v rozporu s předpisy, které tuto činnost upravují, apod.)“ (4, s. 2561)

„O neoprávněné podnikání se jedná nejen tehdy, jestliže někdo podniká bez živnostenského oprávnění, které se prokazuje zpravidla výpisem z živnostenského rejstříku, popřípadě jiným úředně uznatelným dokumentem, ale i tehdy, překračuje-li podnikatel rozsah svého živnostenského oprávnění“ (4, s. 2561)

4.6.1. Živnostenský zákoník

4.6.1.1. Živnostenská kontrola

Živnostenská kontrola je činnost dle § 60a a násl. ŽivZ, kterou provádí zaměstnanci živnostenského úřadu v rámci své působnosti, kdy sledují dodržování povinností stanovených ŽivZ, povinností vyplývajících ze zvláštních právních předpisů a u koncesovaných živností povinností vyplývajících z rozhodnutí o udělení koncese. Úředníci se musí při kontrole prokázat písemným pověřením nebo formou průkazu. V průběhu kontroly podnikatele mohou pořizovat, z důvodu důkazního materiálu, zvukové a obrazové záznamy. Dle výsledků kontroly živnostenského úřadu mohou úředníci uplatnit jak ukládání sankcí, tak pozastavení provozování živnosti nebo zrušení živnostenského oprávnění. Obecní živnostenské úřady provádějí kontrolu živnostníků dle § 1 zákona o živnostenských úřadech, zatímco krajské úřady v rozsahu stanoveném § 3 tohoto zákona mohou živnostenskou kontrolu nařídit. Úředníci během živnostenské kontroly mají oprávnění živnostenských úřadů vyžadovat po podnikateli doklady o splnění povinností, které vyplývají pro něho ze zvláštních právních předpisů ale to pouze za předpokladu, že je podnikatel jejich držitelem či že je skutečně vypracovává. (3)

Zaměstnanci živnostenských úřadů jsou oprávněni si přizvat ke kontrole například pracovníky orgánů hygienické služby, České obchodní inspekce, dozoru nad bezpečností

práce, policie, orgánů veterinární správy atd. Úředníci během kontroly jsou oprávněni vstupovat do objektů, které slouží dané kontrolované podnikatelské činnosti a věcně kontrolovat plnění povinností vyplývajících přímo ze ŽivZ a z rozhodnutí o udělení koncese. Během kontroly nemají úředníci právo vstupovat do jiné části domu či pozemku, nedotknutelnost obydlí je zaručena. Podnikatel má právo si také přizvat jím zvolenou třetí osobu (zaměstnance, rodinného příslušníka, právníka atp.), ale její nepřítomnost není důvodem k přerušení kontroly. (3)

Zjistí-li kontrola živnostenského úřadu nedostatky může nařídit jejich odstranění. Lhůta pro odstranění nedostatků není výslovně zákonem stanovena, ovšem zákon uvádí, že se jedná o dobu přiměřenou, která záleží na konkrétních okolnostech daného případu. Podnikatel má dále právo nesouhlasit s výsledkem kontroly a odvolat ve lhůtě 15 dnů od doručení rozhodnutí. To nemá za následek odložení rozhodnutí, i když není pravomocné a podnikatel musí odstranit nedostatky, které byly nalezeny v rámci živnostenské kontroly. (3)

Živnostenský úřad v rámci své působnosti je oprávněn provádět také kontrolu zahraničních podnikatelů Evropské unie podnikajících na území České republiky. Kontroluje se oprávnění příslušných podnikatelských příslušníků členských států EU a zda podnikatel zajistil poskytování služeb fyzickou osobou splňující požadavky odborné způsobilosti dle přílohy č. 5 ŽivZ, jedná-li se o takovou činnost. Jiné ustanovení ŽivZ se na dané podnikatele nevztahují. (3)

4.6.1.2. Správní delikty

a) Přestupky

Živnostenský zákoník, oproti trestnímu zákoníku, nedefinuje neoprávněné podnikání. Podnikání fyzických osob bez živnostenského oprávnění považuje za přestupek dle § 61 odst. 1 ŽivZ a podnikání právnických osob za správní delikt dle § 63 odst. 1 ŽivZ, kde jsou dále vymezeny skutkové podstaty přestupků. V případě přestupků u fyzické osoby se řídí projednávání přestupků přestupkovým zákonem to znamená místem, kde byl přestupek spáchán. Na maximální výši pokuty má vliv druh živnosti, čili zda se jedná o živnost řemeslnou, vázanou či volnou nebo koncesovanou. Výše pokuty se stanovuje dle rozsahu, závažnosti, způsobu, době trvání a následkům protiprávního jednání. V blokovém řízení může živnostenský úřad stanovit pokutu až do výše 5 000 Kč. (3)

b) Správní delikty

Právnícká osoba, která podniká dle živnostenského oprávnění, se dopustí správního deliktu dle skutkové podstaty uvedené v § 62 a § 63 (jedná se například o porušení stanovení odpovědného zástupce, neoznámení změny údajů obsažených v ohlášení živnosti nebo v žádosti o koncesi, neoznámení zahájení či ukončení provozování živnosti v provozovně živnostenskému úřadu atd.). Správního deliktu se dopouští podnikatel i v takovém případě, začne-li podnikat před uplynutím doby, na kterou měl provozování živnosti přerušeno a tuto skutečnost předem písemně neoznámil místnímu živnostenskému úřadu. Právnícká nebo také fyzická osoba se může zprostit odpovědnosti za správní delikt v případě, prokáže-li skutečnost, že vynaložila veškeré úsilí, aby porušení povinnosti zabránila. Výše pokut u právníckých osob je stejným způsobem jako u fyzických osob odstupňována podle druhu živnosti (zda se jedná o živnost řemeslnou, vázanou, volnou nebo koncesovanou). Zaměstnanec živnostenského úřadu může opět uložit během kontroly blokovou pokutu za podmínek stanovených zákonem § 62 odst. 3 ŽivZ až do výše 5 000 Kč. (3)

4.6.1.3. Správní řízení

Správní řízení se řídí správním řádem, který je stanoven zákonem č. 500/2004 Sb. Tento zákon upravuje postup orgánů moci výkonné, orgánů územních samosprávných celků a jiných orgánů, právníckých a fyzických osob, pokud vykonávají působnost v oblasti veřejné správy (správního orgánu). Jeho využití spočívá pro občanskoprávní, obchodněprávní a pracovněprávní úkony prováděné správními orgány a vztahy mezi orgány téhož územního samosprávného celku při výkonu samostatné působnosti. Správní orgán postupuje v souladu s veřejným blahem, zákony a ostatními právními předpisy při řešení daného problému. (25)

Správní řízení definuje § 9 SŘ jako postup správního orgánu, jehož účelem je vydání rozhodnutí, jímž se v určité věci zakládají, mění nebo ruší práva nebo povinnosti jmenovitě určené osoby nebo jímž se v určité věci prohlašuje, že taková osoba práva nebo povinnosti má anebo nemá. (25)

Správní řízení projednává dle správního řádu správní delikty právníckých osob a smíšené právní delikty právníckých osob a podnikajících fyzických osob. Podnikatelské subjekty jsou při správním jednání v nerovném postavení vůči správnímu orgánu, který rozhoduje o věcech, k nimž jsou zvláštními zákony povolány rozhodovat. Správní řízení stejné věci může být zahájeno pouze u jednoho správního orgánu. (25)

K udělení rozhodnutí ve správním řízení mají pravomoc příslušné správní orgány dle funkční a místní příslušnosti. Funkční příslušnost určuje orgán v rámci hierarchie správních úřadů, který bude povolán k řízení o přestupku. Místní příslušnost úřadu je u správního řízení určena místem, kde byl přestupek spáchán. Podnikatel je proto povinen uvádět skutečné místo podnikání. V případě chybného údaje správní úřad nevolí místní příslušnost podle fiktivního místa podnikání, ale upozorní rejstříkový soud na nesoulad. (25)

Samotné zahájení řízení zpravidla začíná na žádost nebo z moci úřední a to dnem kdy správní orgán oznámil zahájení správního řízení účastníkovi řízení a to formou doručení oznámení nebo ústním prohlášením. Oznámení obsahuje identifikaci věci, kterou se bude správní řízení zabývat a označení správního orgánu, včetně odpovědné osoby. (25)

Než zahájí příslušný správní orgán správní řízení, je nutné předem zajistit důkazy popřípadě požadovat vysvětlení. S touto činností je spojené samotné dokazování, kde se daný správní řad snaží zjistit stav věci. Důkazem se považuje jakýkoliv prostředek (listiny, ohledání, svědecká výpověď či znalecky posudek), který daný správní úřad uzná a použije ve správním řízení k zjištění stavu věci. Samotnou výpověď může odepřít pouze osoba, která by způsobila sobě nebo osobě blízké nebezpečí stíhání pro trestný čin nebo správní delikt. (25)

Rozhodnutí správního řízení, které je vždy vypracováno v písemné podobě a má výrokovou část, odůvodnění a poučení účastníků, mění nebo ruší práva nebo povinnosti osob, nebo se jim prohlašuje, že určité právo či povinnost je či není. Nelze-li podat řádný opravný prostředek jako je odvolání či rozklad, nabývá rozhodnutí právní moci a také platí, že vytváří překážku věci rozhodnuté resp. nelze stejnou věc opětovně projednávat a rozhodovat o ni. Správní orgán má k dispozici také možnost rozhodnout usnesením, pod kterým rozumíme procesní správní akt, který nerozhoduje ve věci samé, ale upravují se jím procesní otázky v průběhu řízení. V případě nesouhlasu s usnesením lze podat pouze stížnost nikoliv využít standardní opravné prostředky. (25)

V případě opravných řízení vychází správní řád ze zásady dvojí instance. Opravné prostředky jsou řádné, směřující proti nepravomocnému rozhodnutí jako jsou odvolání a rozklad a mimořádné, které naopak směřují proti pravomocnému rozhodnutí jako je například žádost o obnovu řízení. **Odvoláním** se rozumí opravný prostředek určený proti rozhodnutí orgánu v prvním stupni, který má suspenzivní odkladný a devolutivní účinek, což

znamená, že rozhodnutí nemůže z důvodu podaného odvolání nabýt právní moci a pravomoc rozhodnout v dané věci přechází na odvolací orgán. Odvolací orgán zareaguje potvrzením, změněním či zrušením rozhodnutí a vrátí případ zpět k novému projednání danému orgánu, který příslušné rozhodnutí vydal. V případě odvolání platí zásada zákazu reformace in peius, což znamená, že odvolací orgán nemůže uložit sankci vyšší, než uložil orgán v řízení prvního stupně. Rozklad, o kterém rozhoduje ministr na základě návrhu rozkladové komise, se využívá proti rozhodnutím vydaným ústředním správním úřadem, ministrem, státním tajemníkem, nebo vedoucím jiného ústředního úřadu v prvním stupni. Účastník může zasáhnout do pravomocného rozhodnutí správního orgánu prostřednictvím žádosti o prominutí zmeškání lhůty pro učinění úkonu, obnovou řízení nebo pomoci přezkumného řízení. (25)

4.6.1.4. Přestupkové řízení

Pro řešení přestupků využívají správní úřady řízení o přestupcích, které spadá pod zvláštní druh správního řízení a jehož úprava je obsažena subsidiárně ve správním řádu. Přestupky mohou být projednány ze dvou podnětu: z úřední povinnosti nebo na návrh. (25)

Orgánu, který je povinen a oprávněn ve věci rozhodnout, se opět určuje podle příslušnosti věcné, místní a funkční. Věcná příslušnost správního orgánu znamená, že projednání přestupku je svěřeno dle zákona takovému konkrétnímu orgánu, v jehož oboru působnosti byl přestupek spáchán. (25)

Dle zásady oficiality dochází k zahájení přestupkového řízení z úřední povinnosti a stanovený konkrétní správní úřad má také povinnost dle zásady legality stíhat všechny přestupky, o nichž se dozví. Přestupky je možno vyřešit v blokovém nebo příkazním řízení, nelze-li pozve si příslušný orgán všechny účastníky přestupek společně projednat. (25)

Přezkoumávání rozhodnutí se využívá k zajištění větší správnosti a spravedlnosti rozhodnutí o přestupku. Za řádný opravný prostředek se považuje odvolání, který lze využít proti každému rozhodnutí v přestupkovém řízení, kromě rozhodnutí o uložení pokuty v blokovém řízení a v některých případech zastavení přestupkového řízení. Výhodou odvolání je, že správní orgán v odvolacím řízení nemůže uloženou sankci změnit v neprospěch obviněného. Dále lze omezeně uplatnit v rozhodnutí vydaném v příkazním řízení jako řádný opravný prostředek odpor, který je veden vůči nepravomocnému rozhodnutí správního orgánu v přestupkovém řízení. V výjimečných situacích lze využít mimořádný opravný prostředek,

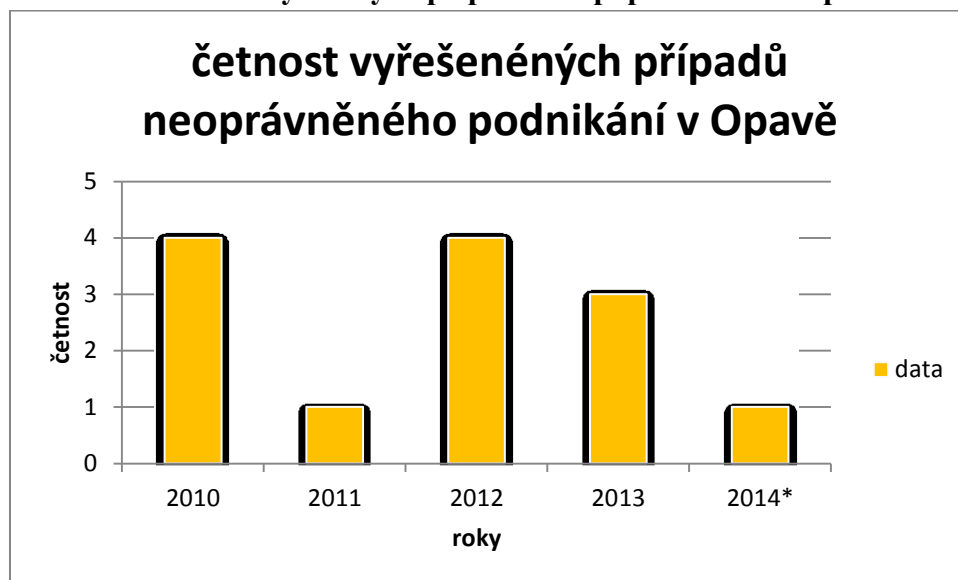
což je zrušení rozhodnutí o přestupku orgánem, který je vydal, na základě skutečnosti, že tato osoba již byla za stejný skutek soudem pravomocně odsouzena nebo obžaloby zproštěna aby se zamezilo dvojímu postihu za stejný čin. (25)

4.6.1.5. Zkrácené řízení

Zkrácené řízení je zrychlený způsob rozhodnutí správního orgánu u méně závažných přestupků jako jsou blokové řízení a příkazní řízení. Blokové řízení je uložení pokuty ihned po zjištění přestupku správním orgánem, a to do maximální výše 5.000 Kč. Příkazní řízení je vydané rozhodnutí bez předchozího ústního jednání a dokazování. V příkazním řízení lze uložit nepeněžité povinnost, napomenutí nebo pokutu a to do výše 10.000 Kč. (25)

4.6.1.6. Správní delikty z praxe a statistiky

Graf č. 4.2 četnost vyřešených případů neop. podnikání v Opavě od roku 2010

Zdroj: interní dokumenty Živnostenského úřadu v Opavě, vlastní zpracování

Obecně platí pravidlo, že se živnostenské úřady snaží zbytečně nezatěžovat živnostníky, a proto řeší většinu případů neoprávněného podnikání, jako jsou např. chyby špatného ohlášení druhu živností, formou napomenutí. Výše pokuty závisí v především na realizovaném rozsahu neoprávněného podnikání a na skutečnosti, že tato sankce nesmí být likvidační. Z tohoto důvodu se výše sankcí pohybuje okolo 2.000 Kč. Příkladem lze uvést skutečné případy řešené Živnostenským úřadem v Opavě. Jedním z případů je neoprávněné podnikání, pokutované částkou 500 Kč, provozované z důvodu nedostatečné informovanosti a spadající pod živnost volnou, vodoinstalatérství, topenářství. Dalším případem je provozování silniční motorové dopravy nad 3,5 tuny, spadající pod živnost koncesovanou

s pokutou 2.000 Kč, nebo provozování hostinské činnosti pokutované částkou 4.000 Kč, spadající pod živnost volnou. (35)

4.6.2. Trestní zákoník

Trestní zákoník definuje v odst. 1 § 251 neoprávněné podnikání. Kdo neoprávněně ve větším rozsahu poskytuje služby nebo provozuje výrobní, obchodní nebo jiné podnikání, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti. V odstavci 2 přidává možnost peněžitého trestu a upravuje sazbu odnětí svobody na šest měsíců až pět let pro případy, způsobí-li pachatel takovým činem značnou škodu nebo získá-li takovým činem pro sebe nebo pro jiného značný prospěch. V odstavci 3 trestní zákoník navyšuje sazbu odnětí svobody na dvě léta až osm let pro pachatele v případech, způsobí-li takovým činem škodu velkého rozsahu, nebo získá-li takovým činem pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu. (31)

4.6.2.1. Větší rozsah

Podmínkou uznání neoprávněného podnikání jako trestného činu je neoprávněné provozování dané činnosti ve větším rozsahu. V daném případě ovšem nelze použít § 138 odst. 1 TrZ určující hranici výše škody, prospěchu, nákladů k odstranění poškození životního prostředí a hodnoty věci a jiné majetkové hodnoty a proto se individuálně u každého případu posuzuje a zvažuje se, zda šlo o **činnost srovnatelnou s výkonem zaměstnání a provozovanou s cílem získat trvalý zdroj finančních příjmů**. Jedná-li se o drobné podnikání, kterým pachatel trestného činu dosahuje příjmy srovnatelné s příjmy z pracovního poměru s běžným výdělkem, stanovuje judikatura podmínku k naplnění znaku většího rozsahu trvání této činnosti nejméně po dobu šest měsíců. (4)

Zpravidla se jedná o více provedených činností (dále jen akcí), ale může to být i jedna rozsáhlejší akce trvající delší dobu s velkým rozsahem a objemem podnikání. Akci, která je složena z více jednotlivých podčinností (dále jen aktů), je nutné odlišit od jednorázového aktu (např. jednorázového prodeje většího počtu věcí nebo jednorázové služby). Důvodem je nesplnění znaku živnostenského podnikání tedy v daném případě se nejedná o soustavnou činnost. **Kritéria v takových případech jsou především délka neoprávněného podnikání nebo poskytování služeb, její objem a rozsah takové činnosti společně s finančním vyjádřením hrubého obrátu, ceny použitého materiálu nebo materiálu určeného k prodeji a ceny pracovní síly použité k neoprávněnému podnikání.** (4)

Důležitým faktem je i skutečnost, že i když je neoprávněné podnikání ztrátové, pachatel nedosahuje zisku, ale splňuje všechny ostatní znaky neoprávněného podnikání, jedná se o trestný čin. Nezávisí na tom, zda podnikatel dosáhl stavu ztráty svojí neschopností či odbytovou krizí, ale na účelu činnosti, tedy snahou dosáhnout příjmu. Negativní stav, čili ztráty, kterého dosahoval podnikatel během svého trestného činu lze vzít v potaz při stanovení druhu a výměry trestu dle § 39 TrZ. (4)

Z pohledu praxe dochází k problému, dokázat fakt, že podnikatel se snažil dosáhnout trvalých finančních příjmů, provádět činnost srovnatelnou s výkonem zaměstnání; stanovit objem a rozsah neoprávněné činnosti nevede-li žádnou evidenci, pracuje legálně v jiném podniku apod. Samotný finanční ale i nefinanční, (barterový) příjem lze posoudit jako formu daru, a to není trestným činem. Provedení bezúplatné služby jinému člověku rovněž není trestné.

Problém nastává i v dokazování délky neoprávněného podnikání, která je stanovena na minimálně 6 měsíců. Bez řádných hmatatelných důkazů jako jsou faktury či jiné doklady se dokazování soustřeďuje především na svědky. To jsou v první řadě kupující, které je velmi obtížné dohledat, nepřizná-li se sám pachatel, či neudá-li ho jeden z kupujících, a v dále pak jeho sousedé či nejbližší, kteří mohou být posuzováni jako zaujaté osoby.

V případě dokazování ceny pracovní síly, použité pro neoprávněné podnikání opět dochází k problému. Nelze určit takovou cenu, pokud nevíme rozsah a objem neoprávněného podnikání na základě dokladů nebo na základě výpovědi kupujících. Má-li podnikatel zaměstnance, nemůže soud očekávat výpovědi v neprospěch pachatele, jelikož pachatel využívá v případě neoprávněného podnikání práci na černo. Tím by se zaměstnanec vystavoval sám nebezpečí stíhání.

4.6.2.2. Subjektivní stránka

Hospodářské činy nelze spáchat z nedbalosti pouze s úmyslem. Při prokazování neoprávněného podnikání tedy musí být prokázán úmysl pachatele, který musí zahrnovat i naplnění znaku neoprávněně, jelikož tento znak je v popisu skutkové podstaty výslovně vyjádřen. Zjištění úmyslu pachatele tohoto trestného činu není nijak složité, neboť podnikal-li bez živnostenského oprávnění či s porušením potřebných zákonných předpokladů pro výkon dané podnikatelské činnosti lze zpravidla poměrně jednoduše zjistit z příslušného dokladu.

V případě omylu pachatele v rámci splnění určitých zákonných podmínek pro provozování dané podnikatelské činnosti se posuzuje dle zásad vztahujících se k právnímu omylu. (4)

4.6.2.3. Pachatel

Trestní zákoník rozumí dle § 22 pod pojmem pachatel toho, kdo svým jednáním naplnil znaky skutkové podstaty trestného činu nebo jeho pokusu či přípravy, je-li trestná. Pachatelem trestného činu je také ten, kdo k provedení činu užil jiné osoby, která není trestně odpovědná a to z důvodu nezletilosti, nepříčetnosti, omylu, nebo jednala-li v nutné obraně, krajní nouzi či za jiné okolnosti vylučující protiprávnost, anebo sama nejednala či nejednala zaviněně. Pachatelem trestného činu je i ten, kdo k provedení činu užil takové osoby, která nejednala ve zvláštním úmyslu či z pohnutky předpokládané zákonem. V takovém případě nelze vyloučit trestní odpovědnost dané osoby za jiný trestný čin, který tímto jednáním spáchala. (4)

Pachatelem neoprávněného podnikání může být pouze fyzická osoba, jelikož právnická osoba nemá zavedeno neoprávněné podnikání jako trestný čin dle § 7 Zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. Neznamená to ovšem úplnou nepostihnutelnost právnických osob, neboť za neoprávněné podnikání může být postižena fyzická osoba, která je samotným statutárním orgánem či jeho členem nebo v případě, zastupují-li danou společnost. Důležité je prokázat úmysl dané osoby, že z pozice statutárního orgánu či jako zástupce společnosti překročila rozsah živností zapsaných jako předmět podnikání společnosti v obchodním rejstříku nebo nesplnila-li daná osoba jiné podmínky požadované příslušným právním předpisem. Trestní postih takové fyzické osoby ovšem nebrání postihu právnické osoby podle příslušného právního předpisu ve správním řízení dle živnostenského zákona § 63 neoprávněného podnikání formou správního deliktu a uložení pokuty až do výše 1 000 000 Kč. (4, 31)

4.6.2.4. Způsobení značné škody a získání značného prospěchu

Trestní zákoník dle § 138 odst. 1 definuje výši značné škody a značného prospěchu v hodnotě nejméně 500 000 Kč. Při určování výše prospěchu podnikatele z neoprávněného podnikání, zpravidla znalcem z oblasti ekonomiky, je důležité vycházet z tzv. čistého prospěchu, protože je důležité brát v potaz ceny spotřebovaného materiálu, energie, mzdy pracovníků i cenu vlastní pracovní síly podnikatele. (4)

4.6.2.5. Zásada zákonnosti a zásada subsidiarity trestní represe

Pod pojmem zásada zákonnosti v § 12, odst. 1 TrZ se rozumí skutečnost, že pouze trestní zákon vymezuje trestné činy a stanoví sankce, které lze za jejich spáchání uložit. V § 12 odst. 2 TrZ zákon říká, že trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu. (4)

Subsidiaritu trestní represe blíže objasňuje v 4. bodě judikatura Nejvyššího soudu České republiky z roku 2009, která říká, že **princip subsidiarity trestní represe vyžaduje, aby stát uplatňoval prostředky trestního práva zdrženlivě, to znamená především tam, kde jiné právní prostředky selhávají nebo nejsou efektivní tzv. ultima ratio.** (18)

4.6.2.6. Statistiky

Tab. 4.4 Neoprávněné podnikání § 251, dle statistik policie ČR

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	průměr
Zjištěno případů	133	133	101	112	106	104	115
Objasněno případů	95	107	89	91	82	81	91
% vyjádření úspěšnosti	71,43%	80,45%	88,12%	81,25%	77,36%	77,88%	0,8

Zdroj: Statistické přehledy kriminality 2008 – 2013. Policie ČR. [on-line]. 2009 – 2014.

[cit. 2014-04-12]. Dostupné z: statistické přehledy kriminality policie ČR, dostupné z:

<http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>, vlastní zpracování

Z tabulky lze vyčíst, že **zjištěných případů** posouzených jako trestný čin neoprávněné podnikání se moc nevyskytuje. Celkový průměr případů od roku 2008-2013 se pohybuje na zaokrouhlené hodnotě 115 případech ročně. Dále lze zjistit, že policie odvádí dobrou práci ve vyšetřování tohoto trestného činu a celkový průměr od roku 2008-2013 v % úspěšnosti činí cca 79%. Z výsledků policejní statistiky lze pozorovat využití principu subsidiarity trestní represe. Nejdříve jsou uplatňovány pokuty živnostenského úřadu a až poté následuje trestní právo

Tab. 4.5 Neoprávněné podnikání § 251, dle statistik policie ČR

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	průměr
stíháno, vyšetřováno osob celkem	89	89	77	79	63	62	77
z toho recidivisté	28	32	28	39	28	26	30
mladiství (1-17 let)	0	0	0	0	0	0	0
Ženy	?	?	11	14	18	9	13
muži	?	?	38	26	17	27	38

Zdroj: Statistické přehledy kriminality 2008 – 2013. Policie ČR. [on-line]. 2009 – 2014.

[cit. 2014-04-12]. Dostupné z: statistické přehledy kriminality policie ČR, dostupné z:

<http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>, vlastní zpracování

Nejvíce se trestného činu neoprávněného podnikání dopouští recidivisté (pachatelé již odsouzení za stejný trestný čin) společně s kategorií muži (pachatelé svého prvního trestného činu § 251).

Tab. 4.6 Neoprávněné podnikání § 251 v mil. Kč, dle statistik policie ČR

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	průměr
neoprávněné podnikání	29	48	22	16	14	21	25
zajištěno	85	0	0	0	0	0	14
poruš. pov. při správě ciz. maj.	2 992	1 541	1 183	1 227	1 067	2 425	1 739
krácení daně	6 410	2 781	4 516	3 361	6 279	6 843	5 032
hospodářské činy cel.	19 473	15 696	14 154	13 900	24 136	19 587	17 824
% podíl § 251 na cel. škodě	0,15%	0,31%	0,16%	0,12%	0,06%	0,11%	0,14%

Zdroj: Statistické přehledy kriminality 2008 – 2013. Policie ČR. [on-line]. 2009 – 2014.

[cit. 2014-04-12]. Dostupné z: statistické přehledy kriminality policie ČR, dostupné z:

<http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>, vlastní zpracování

Je patrné, že výsledné škody zaviněné pachateli neoprávněného podnikání jsou v porovnání k ostatním škodám hospodářských trestných činů zanedbatelné, jelikož v průměru za období 2008-2013 se podílí na celkové hospodářské škodě hospodářských trestných činů z necelých 0,14%! Hodnoty jsou však přibližné, jedná se pouze o zjištěné trestné činy. Opravdový stav může být jiný. Policie se proto oprávněně zaobírá především jinými trestnými činy s větší společenskou nebezpečností jako např. porušování povinnosti při správě cizího majetku, krácení daně atd.

5. Návrhy řešení problematiky neoprávněného podnikání

5.1. Jednorázové odborné přednášky

Jednou z hlavních příčin neoprávněného podnikání je nevědomost. Proto je nutné poskytnout potřebné informace nikoliv pasivně (aneb najdi si sám) ale **aktivně**, podporovat prevenci, (například formou přednášek na středních a vysokých školách) jednou za rok pro všechny studenty nebo jen poslední ročníky. Protože je v současné době podnikání populární, pracovníci živnostenských úřadů by se měli aktivně, zaměřit na mladé žadatele, kteří budou pravděpodobně potřebovat takové informace. Cílenou kampaní a podporou informovanosti o neoprávněném podnikání u nastupující generace podnikatelů lze omezit toto nežádoucí jednání.

5.2. Informovanost v případě požadavků na vzdělání

Je poměrně obtížné si najít na internetu zvláštní podmínky na vzdělání. Hledat online v živnostenském zákoníku není jednoduché. Navrhoval bych zavést přílohy živnostenského zákoníku (obsahující informace o potřebném vzdělání) na stránky živnostenských úřadů, popřípadě zpracovat jednoduchou online databázi v přehledné formě se zaměřením na laickou veřejnost. Tím se zvýší informovanost, ale sníží se i telefonické či emailové dotazování živnostenských úřadů.

Informovanost můžeme zvýšit i využitím nových komunikačních metod. Navrhuji připojit k databázi také možnost tzv. „chatování“ s odborníkem (příslušný živnostenský úředník), který by poskytovat doplňující potřebné informace.

Tyto návrhy (zvýšit informovanost občanů) řadím mezi **pozitivní a velmi jednoduše realizovatelné způsoby řešení** této problematiky. Společensky přijatelnější je využít a podpořit prevenci než hrozit vysokými pokutami a tresty.

5.3. Úprava výše povinných odvodů

V kapitole příčiny neoprávněného podnikání, daně a povinné odvody byly propočteny různé možnosti odvádění daní. Na základě různých zisků bylo dále stanoveno sociální a zdravotní pojištění. V případě daní z příjmu není nutná žádná úprava podnikatelům, jejichž činnost spadá pod živnostenský zákoník. Těm se nabízí solidní možnosti snížení daní formou paušálních výdajů, slev na dani popřípadě jiných možností. Jde především o sociální a zdravotní pojištění, jenž v průměru tvořilo 87% celkové hodnoty povinných odvodů. Je nutné se zamyslet, zda v případě hlavní samostatné výdělečné činnosti, jsou na místě pevně stanovené minimální vyměřovací základy. Jistým způsobem zabraňují skrývání příjmů

z podnikání. Podnikatel v obou případech odvede minimální částku. Tak podnikatel může plynule přejít z částečného mlžení na zcela neoprávněné podnikání. Tím se vyhne všem povinným odvodům.

Porovnáme-li výše povinných odvodů zaměstnance a živnostníka, je živnostník ve výrazné výhodě. Celkově je pojistné v České republice oproti ostatním zemím (dle zpráv Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj) velmi vysoké. Je na místě otázka, zda by nebylo prospěšné rázně reformovat systém zdravotního a sociálního pojištění. Mohlo by dojít k snížení výše povinných odvodů (a to nejen pro živnostníky), a k motivaci platit tyto částky, které by byly řádně a průhledně využity pro rozvoj a obecnou modernizaci. Druhotným efektem by bylo zvýšení životní úrovně obyvatel.

Cílem úpravy povinných odvodů by měla rovněž být **eliminace výhod neoprávněného podnikatele** vůči oprávněnému podnikateli. Největším přínosem neoprávněného podnikání je nabídka nižší ceny dosažené prostřednictvím odečtení DPH. Proto je nutné analyzovat nejčastější a nejrizikovější druhy živností (jako třeba stavebnictví, opravárenství apod.), a následně u těchto činností upravit, čili snížit, výši DPH na optimální hodnotu. V případě stavebnictví by se mohlo jednat například o úpravy domů prováděné živnostníkem s řemeslným oprávněním do 50.000 – 100.000 Kč se sníženou sazbou DPH na 5 – 10%. Tento postup by vedl, k snížení poptávky zákazníků po neoprávněných podnikatelích. Sleva z ceny by byla zanedbatelná v porovnání s nemožností reklamovat výrobek, dožadovat se řádné opravy atd.

5.4. Spolupráce úřadů

V problematice neoprávněného podnikání spolu místní úřady, z důvodu mlčenlivosti a ochrany osobních údajů, nespolupracují (nesdílejí informace o zjištěných případech neoprávněného podnikání). Navrhuji proto sdílení informací především mezi živnostenským úřadem a finančním úřadem. Kontroly z finančního úřadu by se měly více zaměřit na recidivisty, kteří měli již co do činění s tímto způsobem podnikání. Důsledné kontroly by mohly přinést očekávané výsledky.

Dále navrhuji spolupráci ve sdílení informací s úřadem práce. Část pachatelů využívá při své činnosti podporu v nezaměstnanosti. S neoprávněným podnikáním souvisí i problematika „práce na černo“. Společným úsilím a cílenou spoluprací, mohou místní úřady dosáhnout vyšší efektivity (synergický efekt) v boji proti negativním jevům.

5.5. Administrativa

Dlouhodobým cílem vlády by mělo být snížení a zjednodušení nadbytečné administrativy podnikatelů. V současné době poskytují úřady, zdarma řadu poradenských služeb (jak vyplnit registrační formulář, do jaké skupiny živností patří daná činnost atd.). Registrační formuláře nezbytně nutné pro řádné založení živnosti, jsou dostupné na internetu a lze je zpracovat v elektronické podobě. Z hlediska časového si myslím, že ohlášení živnosti je velmi rychlý proces (i v případě koncesovaných živností).

Navrhuji ale především postupné optimální zjednodušení složitých registračních formulářů a částečnou úpravu návodů pro jejich vyplnění, které mohou z pohledu méně zkušeného podnikatele vypadat komplikovaně. Následně navrhuji pokračovat v zjednodušování povinné evidence vedené podnikatelem.

5.6. Podpořit střední příjmovou skupinu

Ekonomika funguje na z principu, **existuje-li poptávka bude i nabídka**. Pomyslné nůžky mezi nižší a vyšší příjmovou skupinou se pomalu rozevírají. Důležité je si uvědomit, jak inklinuje střední příjmová skupina k nákupu služeb a produktů od neoprávněných podnikatelů a jak nižší příjmová skupina. Vše je ovlivněno více faktory (jako je ekonomická krize). Nižší příjmová skupina bude, z důvodu nedostatečného příjmu, vždycky více kupovat produkty levnější, oproti ostatním skupinám (nejen v případě vyšší příjmové skupiny je výše ceny znakem prestiže), i za takovou cenu, jako nemožnost uplatnit reklamaci a domáhat se nápravy. Podpoří-li vláda stabilizování situace (udržení určité velikosti střední příjmové skupiny), dojde k zvýšení příjmů občanů a rovněž k snížení poptávky po produktech a službách neoprávněných podnikatelů.

5.7. Odstranění ekonomické krize

Ekonomická krize podporuje růst stínové ekonomiky. Neoprávněné podnikání sice nabízí možnost lepšího příjmu a pracovních míst, ale ještě více pomocí černých pasažérů devastuje státní rozpočet. Přispívá k praní špinavých peněz a růstu organizovaného zločinu. Proto je úkolem (a nejen) vlády, v závislosti na hospodářském cyklu, překonat recesi, a snažit se navrátit do stavu expanze ekonomiky. Nikoliv ale formou „škrčení“ současné ekonomiky nadbytečnými předpisy a vysokými odvody ale naopak podpořit ekonomický růst, tuzemské firmy a snažit se udržet nebo získat zahraniční investory a udržet je v republice. Určitý návod na řešení krize lze nalézt v naší nedávné historii první republiky a jejím boji proti hospodářské

krizi v roce 1929-1934, kterou poměrně elegantně zvládla právě pomocí takových státních zásahů, které byly slučitelné s hospodářským růstem.

5.8. Boj s korupcí

Problém korupce je problém všech států. Úkolem státu je tento nešvar v maximální možné míře omezit. Jinak bude reagovat podnikatel na povinné odvody ve špatně fungujícím systému, a jinak ve zdravý systém. Ten co nejefektivněji využívá odvody pro blaho společnosti formou veřejných statků. Například efektivního zlepšení úrovně zdravotnictví, školství, dopravy apod. Jenom zcela nehumánní lidé, by chtěli profitovat na úkor zlepšení vzdělání svých dětí, zlepšení silnic a dálnic, nebo zkvalitnění služeb zdravotníků apod. Tento jev sebou ponese i změnu společenského chování a přístupu k neoprávněnému podnikání. Bez poptávky neexistuje nabídka.

Tyto návrhy (5.5. - 5.9) řadím mezi **pozitivní, vysoce efektivní** ale **složité** z hlediska časové náročnosti.

5.9. Nabízení odměny

Nabízením odměny se rozumí získat určitý obnos peněz za nahlášení neoprávněného podnikání. Tato konkrétní možnost by byla zaměřena **pouze** na koncesované živnosti, kde je stupeň společenské nebezpečnosti větší³. Oznamovatel by po odsouzení pachatele či pachatelů získal určitou odměnu. Tento postup existuje například u případů závažných vražd apod. a to nejen u nás. Existuje například u případů závažných vražd apod. a to nejen u nás. Stávající technický pokrok tuto možnost nabízí. Kdokoliv, kdo narazí na neoprávněné podnikání, jednoduše svůj obchod s tímto pachatelem natočí na video nebo nahraje zvukovou stopu na mobil, což by následně sloužilo jako důkaz.

5.10. Úprava zákoníku

Problematika neoprávněného podnikání by měla být řešena úpravou zákoníku (především zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim), přenést odpovědnost za obchod také na kupujícího, především právnické osoby, které jsou si v většině případů vědomy skutečnosti, že daný podnikatel provozuje svou činnost neoprávněně. Koupila-li vědomě právnická osoba službu nebo produkt pro zajištění vlastní podnikatelské činnosti od neoprávněného podnikatele, může být **finančně** postižena (nákup

---

³ Prodej a úprava lihu, znehodnocování a ničení zbraní, provádění trhacích a ohňostrojných prací atd.

neprověřeného lihu pro výrobu alkoholu, zajištění neprověřené dopravy u cestovní kanceláře atd.).

Tyto návrhy (nabízení odměny a úpravu zákoníku) řadím mezi **vysoce negativní přístupy** řešení neoprávněného podnikání. Z hlediska možností návrhu řešení problematiky neoprávněného podnikání je nutné tyto možnosti v této kapitole uvést.

6. Závěr

V první části bakalářské práce bylo krátce poukázáno na vývoj podnikání v České republice od roku 1918 do současnosti. Je patrné, že podnikání v letech 1918-1938 již existovalo v takové podobě, jak ho známe dnes. Důsledkem 2. světové války však došlo ke změně režimů z demokratického na nacismus (při němž se podnikalo v menší míře) a následně na socialismus, který chápal podnikání jako historický nebezpečný přežitek, a snažil se o absolutní eliminaci soukromého sektoru. Po roce 1989 se Česká republika oprostila od socialismu a nastolila demokratický systém, který znovu umožnil provozovat legálně podnikání. To bylo téměř neznámá oblast po přibližně 50 letech od ostrého ÚV KSČ proti živnostníkům. V poslední fázi historického vývoje podnikatelské činnosti zde hraje roli vstup do Evropské unie, který měl pozitivní i negativní stránky pro podnikatele: zlepšení právního prostředí, vymahatelnosti práva, volného pohybu osob a pracovních sil, ale s tím spojenou také vyšší konkurenci, odchod odborníků ze země atd. V závěru první části poukazuji na současný stav podnikatelského prostředí, který je ovlivněn ekonomickou krizí která má za následek zhoršení podnikatelského klima a podnikatelské důvěry ve všech odvětvích.

Druhá část práce se stručně zabývá objasněním základních pojmů nezbytných pro pochopení problematiky neoprávněného podnikání. Je vysvětlen pojem podnikatel z právního i ekonomického hlediska, druhy živností a její základní a zvláštní podmínky pro získání řádného živnostenského oprávnění, následuje vysvětlení pojmu živnostenské oprávnění, kdo je to osoba nazývaná odpovědným zástupcem, jakou roli hraje živnostenský rejstřík a celkový stručný přínos živnostníků pro ekonomiku.

Třetí část práce se zaměřuje na neoprávněné podnikání. V první části je poukázáno na fakt, existuje pojem stínová ekonomika a neoprávněné podnikání je její neoddelitelnou součástí. Následně jsou analyzovány nejčastější příčiny dané problematiky na základě informací Živnostenského úřadu v Opavě. Především je to platba povinných odvodů, ale i další možné příčiny jako je nevědomost, zvláštní podmínky na vzdělání, regulace či postoj veřejnosti. Poté je rozvedena pomocí jednoduchého příkladu hlavní příčina neoprávněného podnikání, tedy platba povinných odvodů, především se zaměřením na platbu daně z příjmu fyzických osob poukazující na rozdíl v dosažení celkového čistého příjmu s využitím různých metod výdajů. Tento příklad poukazuje na, pro laickou veřejnost méně známou metodu, uplatnění paušálních výdajů, které jsou v případě živností opravdu velkorysé. V propočtech je

uvedena a dále zmíněná metoda prodeje produktů a služeb tzv. „bez dokladů“, jenž má podobný vliv na platbu povinných odvodů a svým způsobem má vlastnosti neoprávněného podnikání. V příkladu je také apelováno na podíl sociálního a zdravotního pojištění na celkových povinných odvodech s vysvětlením rozdílů platby tohoto pojištění v případě statutu hlavní či vedlejší výdělečné činnosti. Závěrem je u hlavní příčiny této problematiky uvedena korupce jako psychologický prvek mající dopad na ochotu podnikatele platit povinné odvody státu.

V druhé části jsou vysvětleny klady a zápory obecné pro stínovou ekonomiku s konkretizací na neoprávněné podnikání a dokazující skutečnost, že nelze brát tuto problematiku za ryze negativní z pohledu společnosti.

Ve třetí části jsou analyzovány ekonomické dopady neoprávněného podnikání z makroekonomického hlediska - a to na hrubý domácí produkt (se zaměřením na jeho výpočty znázorňující ovlivněné části výpočtu vlivem neoprávněného podnikání), dále je krátce poukázáno na odhady stínové ekonomiky, jelikož nelze odhadovat pouze samotnou část (jako je neoprávněné podnikání), ale je nutné tyto odhady brát jako celek. Poté jsou vysvětleny funkce daní a jejich význam; pojem daňový unik z legálního a nelegálního hlediska a s tím spojená problematika černého pasažéra a veřejného statku. Z mikroekonomického hlediska je uvedena cena, kterou dokáže pachatel neoprávněného podnikání solidně konkurovat oprávněnému podnikateli a trh práce s krátkým přihlédnutím na práci na černo, jenž je svým způsobem vázaná na neoprávněné podnikání, a který je vlivem působení této činnosti určitým způsobem zkreslený.

Ve čtvrté části je konkretizován možný dopad z právního hlediska na pachatele a to jak nejprve formou pokut či sankcí od živnostenského úřadu až po odnětí svobody dle trestního zákoníku; dále je krátce poukazováno na problematiku dokazování tohoto jednání. Je charakterizováno správní a přestupkové řízení spojené s nejčastěji v praxi využívaným zkráceným řízením (společně se statistikami podnikání bez řádného oprávnění Živnostenského úřadu Opava). Z hlediska trestního zákoníku jsou podrobně rozebrány jednotlivé prvky zákona §251 neoprávněného podnikání, dále polehčující a přitěžující okolnosti dle §41 a §42 mající vliv na konečný verdikt soudu a následně demonstrují výsledky práce státních orgánů na statistických údajích.

V poslední navrhuji možná řešení této problematiky. Existují krátkodobá a jednoduchá opatření (jako je zlepšení informovanosti veřejnosti prostřednictvím odborných přednášek na školách, úprava daní pro určité typy živností), které potlačí nebo sníží růst neoprávněného podnikání. Stát se musí zaměřit na dlouhodobé cíle, jako je boj s korupcí, zvrácení ekonomické krize ve vlastní zemi a tím celkově změnit postoj veřejnosti k placení povinných odvodů.

Problematika neoprávněného podnikání je společenský jev, který je reakcí společnosti na systém vedení státu. S horšícími se podmínkami, z pohledu podnikatele (vysoké povinné odvody spojené s značnou korupcí, složitá administrativa nebo špatná informovanost) či z pohledu společnosti jako je ekonomická krize, klesající příjmy a nedostatek pracovních míst se mění celkový postoj k neoprávněnému podnikání. Vytváří se značná nabídka a poptávka po jejich produktech a službách. Pokud se stát soustředí na krátkodobé i dlouhodobé opatření, myslím si, že lze tento problém ve značné míře eliminovat.

Seznam použité literatury

Knihy

- 1 PETŘÍČEK, V. *Vývoj podnikatelského prostředí v České republice*. 1. vydání. Praha 5: CORONA s.r.o, 2006. 120 s. ISBN 80-903363-6-1.
- 2 NOVOTNÝ, Z. *Základy podnikové ekonomiky*. 5. vydání. Břeclav: Obchodní akademie Břeclav, 2006. 141 s.
- 3 HORZINKOVÁ, E. *Živnostenský zákon v praxi 2010/2011*. 8. Vydání. Olomouc: ANAG, spol. s r.o., 2010. 342 s. ISBN 978-80-7263-515-0.
- 4 ŠÁMAL, Petr a kolektiv. *Trestní zákoník II §140 až §421*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5.
- 5 FASSSMANN, M. *Stínová ekonomika a práce na černo*. Praha: Sondy, 2007. 358 s. ISBN 978-80-86846-21-7
- 6 FRAIT, J., ZEDNÍČEK, R. *Makroekonomie*. 1. vydání. Ostrava: VŠB-technická univerzita Ostrava, 1995. 179 s. ISBN 80-7078-296-X.
- 7 NOVOTNÝ, Z., DYČKOVÁ, J. a PRÁŠKOVÁ, N. *Podniková ekonomika 3, daňová soustava ČR*. Aktualizace k 1. 6. 2009. Břeclav: Obchodní akademie Břeclav, 2009. 236 s.
- 8 JUREČKA, V a kol. *Mikroekonomie*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010. 360 s. ISBN 645-80-247-3259-6.
- 9 JUREČKA, V a kol. *Makroekonomie*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010. 336 s. ISBN 978-80-247-3258-9.
- 10 VOLEJNÍKOVÁ, J. *Korupce v ekonomické teorii a praxi*. Zeleneč: Profess Confulting, s.r.o., 2007. 390s. ISBN 978 80-7259-055-1.
- 11 ŠTOHL, P. *Učebnice účetnictví*. 10. Vydání. Znojmo: Vzdělávací středisko Ing. Pavel Štohl, 2009. 206 s. ISBN 978-80-87237-13-7.

El. Zdroje

- 12 HOSPODÁŘSKÁ KOMORA ČESKÉ REPUBLIKY. *Historie obchodních a živnostenských komor na území českých zemí* [online]. 2001. [cit. 2014-02-11]. Dostupné z: <http://www.komora.cz/historie/historie-obchodnich-a-zivnostenskych-komor-na-uzemi-ceskych-zemi.aspx>
- 13 TOTALITA. *Znárodnování živností* [online]. [cit. 2014-02-11]. Dostupné z: <http://www.totalita.cz/sektor/zivnosti.php>
- 14 EVROPSKÁ KOMISE. *Česká republika v EU* [online]. Poslední aktualizace 27. 6. 2012 [cit. 2014-02-11]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/ceskarepublika/cr_eu/index_cs.htm
- 15 EVROPA 2045. *Ekonomická krize* [online]. [cit. 2014-02-15]. Dostupné z: <http://www.evropa2045.cz/hra/napoveda.php?kategorie=8&tema=172>
- 16 PODNIKATEL.CZ. *Odpovědný zástupce* [online]. [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: <http://www.podnikatel.cz/specialy/zacinajici-podnikatel/odpovedny-zastupce/>
- 17 MĚŠEC.CZ. *Živnostníci – největší zaměstnavatel v ČR* [online]. Poslední aktualizace 6. 11. 2006 [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: <http://www.mesec.cz/clanky/zivnostnici-nejvetsi-zamestnavatel-v-cr/>
- 18 ÚSTAV PRÁVA A PRÁVNÍ VĚDY. *Princip subsidiarity trestní represe* [online]. [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: <http://www.ustavprava.cz/cz/sekce/casopis-pravo-2010-2-princip-subsidiarity-trestni-represe-155/?gclid=CLXxmZQQjb0CFaoewwodxaQAHg>
- 19 PODNIKATEL.CZ. *Paušální výdaje procentem* [online]. [cit. 2014-03-31]. Dostupné z: <http://www.podnikatel.cz/specialy/dane-z-prijimu/pausalni-vydaje-procentem/>
- 20 JAK PODNIKAT. *Paušální výdaje procentem*. [online]. [cit. 2014-03-31]. Dostupné z: <http://www.jakpodnikat.cz/pausalni-vydaje-procentem.php>
- 21 NAŠEINFO.CZ. *Na fakturu nebo bez papírů* [online]. [cit. 2014-03-31.] Dostupné z: <http://www.naseinfo.cz/clanky/prace-a-kariera/podnikani/na-fakturu-nebo-bez-papiru>

22 ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Hrubý domácí produkt (HDP) – metodika* [online]. [cit. 2014-04-05]. Dostupné z:

[http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/hruby_domaci_produk \(hdp\)](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/hruby_domaci_produk (hdp))

23 SAGIT [online]. [cit. 2014-04-08]. Dostupné z:

http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=157&typ=r&levelid=da_158.htm

24 SAGIT [online]. [cit. 2014-04-08]. Dostupné z:

http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=157&typ=r&levelid=da_109.htm

25 BUSINESSINFO.CZ. *Přestupky a správní delikty v podnikání – správní a přestupkové řízení* [online]. [cit. 2014-04-09]. Dostupné z:

<http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/prestupky-spravni-podnikani-rizeni-opu-4636.html>

26 PORTÁL.POHODA.CZ. *Rozdíl mezi hlavní a vedlejší samostatnou výdělečnou činností – I. část* [online]. [cit. 2014-04-09]. Dostupné z: <http://portal.pohoda.cz/pro-podnikatele/chci-zacit-podnikat/rozdil-mezi-hlavni-a-vedlejsi-samostatnou-vydelec/>

El. Dokumenty

27 SJEDNOCENÁ ORGANIZACE NEVIDOMÝCH A SLABOZRAKÝCH ČR. *Otázky a odpovědi o EU* [online]. [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: <http://www.sons.cz/eu/doc/otazky.rtf>

28 ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. ČNB: *Dopady finanční krize na podnikání v České republice* [online]. ČNB [17. 3.2009]. ČNB 17. 3.2009. [cit. 2014-03-13]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/rezabek_20090317_caki.pdf

Právní předpisy

29 Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, v aktuálním znění

30 Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v aktuálním znění

31 Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v aktuálním znění

32 Předpis č. 418/2011 Sb., zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, v aktuálním znění

33 Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění

34 Zákon č. 200/1900 Sb., o přestupcích

Ostatní

35 Ing. Vratislav Havelka – ústní sdělení (vedoucí odboru živnostenského úřadu v Opavě, Krmovská 71C, Opava) dne 18. března 2014 a 2. května 2014.

Seznam zkratk

MPOŽ	Ministerstvo průmyslu, obchodu a živnosti
NATO	Severoatlantská aliance
EU	Evropská unie
ŽivZ	Živnostenský zákoník
HDP	Hrubý domácí produkt
DPH	Daň z přidané hodnoty
OSVČ	Osoba samostatně výdělečně činná
SRN	Spolková republika Německo
GDP	Gross domestic product
SŘ	Správní řád
TrZ	Trestní zákoník
ČR	Česká republika
ČSR	Československá republika
NV	Národní výbor
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
ÚV KSČ	Ústřední výbor komunistické strany Československa

Seznam vzorců

Vzorec 4.1 výpočet HDP výdajovou metodou

Vzorec 4.2 výpočet čistého domácího důchodu

Vzorec 4.3 výpočet HDP důchodovou metodou

Seznam tabulek

Tab. 4.1 Vztah mezi aktivitami a transakcemi stínové ekonomiky	17
Tab. 4.2 srovnání celkových čistých příjmů dle způsobu podnikání	19
Tab. 4.3 srovnání celkových čistých příjmů dle způsobu podnikání	21
Tab. 4.4 Neoprávněné podnikání § 251, dle statistik policie ČR.....	46
Tab. 4.5 Neoprávněné podnikání § 251, dle statistik policie ČR.....	47
Tab. 4.6 Neoprávněné podnikání § 251 v mil. Kč, dle statistik policie ČR.....	47

Seznam grafů

Graf č. 4.1 Vývoj HDP, stínového HDP a celkového HDP	32
Graf č. 4.2 četnost vyřešených případů neop. podnikání v Opavě od roku 2010	42

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Prohlašuji, že

- jsem byl seznámen s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že bakalářská práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 9.5.2014

.....
Daniel Novák

Seznam příloh

Příloha č.1 Jednotný registrační formulář pro fyzickou osobu

Příloha č.2 Jednotný registrační formulář pro právnickou osobu

Přílohy